Zet magazine / actuele inzichten en oplossingen voor sociaal resultaat

ZET

2016

10 JAAR ZET

WIE WINT DE GOUDEN ZET?

SIGNALEN VOOR HET SOCIALE DOMEIN (KIM PUTTERS, SCP) ■ PARELS VAN ZET 2015 ■ DE KRACHT VAN DE PRACHT ■ **10 JAAR SOCIAAL RESULTAAT** ■ VAN OUTPUT NAAR IMPACT ■ AAN DE SLAG MET HET VN-VERDRAG ■ TRANSITIES AAN DE KEUKENTAFEL II ■ NIEUWE VORMEN VAN SAMENSPEL ■

Inhoud

3 VOORWOORD
4 PARELS VAN ZET IN 2015
6 SIGNALEN VOOR HET SOCIALE DOMEIN
18 WIE HEEFT DE GOUDEN ZET?
20 DE KRACHT VAN DE PRACHT
28 ZO KAN HET OOK
29 10 JAAR SOCIAAL RESULTAAT
52 VAN OUTPUT NAAR IMPACT
58 TRANSITIES AAN DE KEUKENTAFEL
70 AAN DE SLAG MET HET VN-VERDRAG
72 ORGANISEREN VAN ENERGIE
78 IEDEREEN IN BEWEGING!
79 UIT DE BIEB VAN ZET
80 VRAAG VAN HET JAAR

Colofon

Zet 2016 is een uitgave van Zet, de verbindende schakel naar een vitale, inclusieve en sociaal veerkrachtige samenleving. Zet adviseert, faciliteert en implementeert.

Dit jaarmagazine is gedrukt in een oplage van 1500 en wordt verspreid onder de relaties van Zet bij de provincie Noord-Brabant, gemeenten, bedrijven en maatschappelijke organisaties.

Redactieraad: Ginette Veensma en André Megens
Redactie: Nathalie Baas, Nathalie Brand, René Buuts, Ingrid Dam, Frank Kemper, Nick de Laat en Wouter Schelvis.
Eindredactie: Buuts Communicatie
Vormgeving: studio Ten Bosch
Coverfoto: Jürgen Banda-Hansmann
Fotografie: Tessa Spaaij (tenzij anders vermeld)
Drukwerk: Drukkerij Groels

schakel naar sociaal resultaat

Zet / Statenlaan 4 / Postbus 271 / 5000 AG Tilburg
013-5441440 / info@wijzijnzet.nl / www.wijzijnzet.nl

De activiteiten van Zet worden mede mogelijk gemaakt door subsidie van de provincie Noord-Brabant.

Provincie Noord-Brabant

"KEEP UP THE GOOD WORK"

Eind 2016 bestaat Zet 10 jaar. In het hart van dit magazine blikken we samen met stakeholders terug op die periode. Verder schetsen we ook in ons tweede jaarmagazine weer vooral de actuele dynamiek en ontwikkelingen in ons werkveld. Deze stellen ons voor nieuwe uitdagingen en werpen een ander licht op de rollen en verhoudingen in het sociale domein.
Een terugtrekkende overheid is niet een overheid die zich minder betrokken voelt, maar die vanuit een andere rol invulling geeft aan haar taken en bijdragen. Een overheid die nieuwe verbindingen zoekt en vindt, bijvoorbeeld met professionals, vrijwilligers en mantelzorgers. Kim Putters, directeur van het Sociaal en Cultureel Planbureau, verdiept zich in deze nieuwe constellaties en hun betekenis voor die andere rol van de overheid. Een uitermate prikkelend en inspirerend interview. Hoe het uitpakt in de dagelijkse gemeentepraktijk leest u onder meer in de boeiende rapportage van het keukentafelgesprek met vier wethouders uit Brabant.
Natuurlijk staan we ook stil bij de rol van Zet, in het licht van die veranderende context en verhoudingen. Hoe kunnen wij helpen de waardevolle energie en initiatieven vanuit de samenleving te benutten? Hoe kunnen we samen met stakeholders maximale maatschappelijke impact realiseren en laten zien? Ons denken daarover delen we graag met u. Door dagelijks in de samenleving actief te zijn, lokaal en regionaal, ervaren we hoe belangrijk het is en blijft dat partijen aan elkaar worden verbonden in de oplossing van een maatschappelijk vraagstuk. Onze rol als verbinder lijkt meer dan ooit cruciaal in deze complexe en snel veranderende samenleving. Dat sterkt ons in de overtuiging dat Zet een belangrijke bijdrage levert aan de sociale veerkracht in de samenleving. Ook in de toekomst.
En zo kwam het dat tijdens een zondagse boswandeling in de herfst, de gedachte vorm kreeg om de viering van ons 10-jarig bestaan, te laten samenvallen met waar het in het leven écht over gaat: het verbinden van mensen. Als constante factor in ál die bewegingen en veranderingen, en zeker ook in het werk van Zet. Daarom roepen we dit jaar de jonge generatie op om te komen met een Gouden Zet voor sociale verbinding. Zo hopen we u, hen en onszelf te inspireren tot nieuwe vormen van sociale innovatie, om samen de maatschappij sociaal veerkrachtig te houden.
De Gouden Zet voor het beste initiatief zullen we tijdens onze jubileumviering uitreiken met het motto dat Kim Putters ons meegaf: "keep up the good work".
Ik wens u veel leesplezier!

Ginette Veensma,
directeur-bestuurder van Zet

Voor een volledig overzicht van de (financiële) prestaties van Zet, kijk op www.wijzijnzet.nl/over-zet/organisatie/

PARELS VAN ZET IN 2015

STREEKNETWERK WERKT

In Brabantse streeknetwerken werken invloedrijke partijen samen aan regionale ambities. Een vitale regio vraagt om goede verbindingen tussen stad en platteland en netwerken die kennis delen en initiatieven aanwakkeren. Om deze synergie te versterken met een gebiedsspecifieke benadering voerde Zet in opdracht van de provincie het project 'Streeknetwerk werkt' uit, bij negen van de tien Brabantse streeknetwerken. In de aanpak die wij hiervoor ontwikkelden, combineerden we deskresearch met het organiseren van een versnellingskamer om de krachten in de regio te duiden. Op basis van deze ambitieversneller interviewden we key stakeholders in de streek. Dit resulteerde in een 'snapshot' met analyse en advies over het versterken van de participatie van overheid, omgeving en met name ook onderwijs en ondernemers bij de regionale ambities. Voor de eerste vier streeknetwerken werd deze snapshot eind 2015 opgeleverd. Een tweede tranche met de vijf volgende streeknetwerken is begin 2016 afgerond.

DEMENTIE-VRIENDELIJKE GEMEENSCHAP (DVG)

Zet maakt samen met de PGraad goede vorderingen om van Brabant een dementievriendelijke provincie te maken. In 2015 haakten zeven nieuwe gemeenten aan bij de DVG-beweging: Baarle-Nassau, Boxtel, Eersel, Goirle, Schijndel, Tilburg en Waalre. Van de 35 Nederlandse DVG-gemeenten bevinden zich er nu 26 in Brabant. Door het jaar publiceerden we diverse uitgaven en organiseerden we tal van masterclasses en andere bijeenkomsten om partners en het bredere publiek te informeren en inspireren. Enkele highlights: een provinciale kennis- en inspiratiedag met 375 deelnemers, een interregionale conferentie met 225 deelnemers en het Juwelenboek, een magazine met inspirerende verhalen (oplage 3.000). Ook deden weer 43 gemeenten mee aan ons benchmarkonderzoek naar het dementiebeleid van Brabantse gemeenten. Deze Dementieproofmeter 3.0 is verspreid onder alle Brabantse colleges van B&W.

MOBILITEITSTOUR DOOR BRABANT

Nu meer mensen langer zelfstandig thuis (moeten) blijven wonen, zijn een goede bereikbaarheid en mobiliteit van belang voor de sociale veerkracht van Brabantse burgers. Daarom toerde Zet met een knalgele Amerikaanse schoolbus door Brabant om energie aan te wakkeren voor mobiliteitsinitiatieven. In 2015 deed de bus Woensdrecht, Gilze en Rijen en Cranendonck aan. Bij elk stop stapten zo'n dertig vertegenwoordigers van gemeente, zorg,- en welzijnsorganisaties, zorgcoöperaties, dorpsplatforms en andere lokale organisaties in. Om samen te praten over lokale mobiliteitsbehoeften, knelpunten en mogelijke oplossingen. De tour eindigde 22 oktober 2015 op het provinciehuis in 's-Hertogenbosch, waar we samen met de provincie en Regiotaxi het symposium 'Slimme Mobiliteit' organiseerden. De uitkomsten hebben we samengevat in een infopaper dat naar alle Brabantse gemeenten is verstuurd.

ALL INCLUSIVE

De Verkadefabriek in s-Hertogenbosch was op 8 oktober 2015 het decor van de conferentie 'All Inclusive', over toegankelijke vrijetijdsbesteding. Europees onderzoek toont aan dat Nederland daarin nog wel wat stappen heeft te maken. Samen met tachtig ondernemers, gemeenteambtenaren en andere stakeholders keken wij vooral naar het verenigen van deze uitdaging met zakelijke kansen. In diverse workshops bogen de deelnemers zich over de vraag hoe Nederland gastvrij kan zijn voor iedereen, met of zonder beperking. Ook werd tijdens de conferentie het eerste exemplaar van het gelijknamige trendboek aangeboden aan Brabants gedeputeerde Henri Swinkels, sinds 2015 onze nieuwe ambassadeur toegankelijkheid. Wegens grote belangstelling hebben we inmiddels een tweede oplage laten drukken (zie pagina 79).

TOUR D'AMOUR

De initiatiefnemers van de Tour d'Amour grepen de start van de Tour de France in Utrecht aan voor een eigen fietstocht om mantelzorgers een gezicht, stem én podium te geven. Zet en BRIZ waren actieve supporters van de campagne en werkten mee om er een succes van te maken. Onderweg presenteerden we samen met onze netwerkpartners belangrijke Brabantse initiatieven waar de mantelzorger beter van wordt. Denk aan het Model Mantelzorgondersteuning van de BRIZ, de Dementievriendelijke Gemeenschap van de PGraad, het signaleren van ontspoorde (mantel)-zorg door Veilig Thuis, de strijd tegen armoede en eenzaamheid door PVR en BUS. Tijdens de tussenstop in Oirschot kwam ook nadrukkelijk voorbij wat overheid en werkgevers kunnen doen om werk en mantelzorg beter te combineren. Een mooie manier om mantelzorgondersteuning te agenderen en anderen te inspireren zelf initiatieven te starten waarmee we Brabant nog meer mantelzorgvriendelijk kunnen maken.

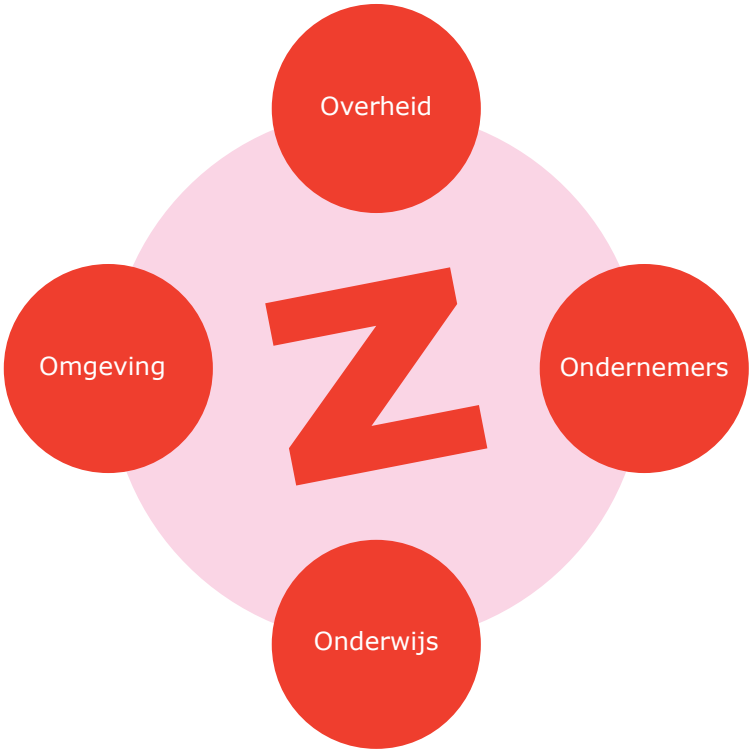

SCHAKEL NAAR SOCIAAL RESULTAAT

De maatschappelijke vraagstukken van vandaag en morgen raken altijd meer spelers en domeinen. Geen partij kan het meer alleen. Daarom vormt Zet slimme coalities tussen burgers, bedrijven, onderwijs en overheid. Wij zijn de verbindende schakel, naar sociaal resultaat.

Onze speerpunten van 2015:

- BEREIKBARE REGIO'S
- VITALE WIJKEN EN KERNEN
- PARTICIPATIE EN TOEGANKELIJKHEID
- VITAAL EN ZELFREDZAAM BLIJVEN

IGNALEN VOOR HET SOCIALE DOMEIN

Overall gaat het goed met Nederland. Toch is het aantal kwetsbaren gestegen tot een vijfde van de bevolking en is het aantal armen sinds het begin van de crisis met zo'n vijftig procent toegenomen, tot 1,25 miljoen. Wat gaan we daar als samenleving van merken? Waar moeten we alert op zijn? Wat is de impact van de vluchtelingencrisis? We leggen deze en andere vragen voor aan prof. dr. Kim Putters, directeur van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP).

"ALS HET GAAT OM DE MEEST KWESTBAREN, ZIJN DE GRENZEN VAN DE PARTICIPATIESAMENLEVING SNEL BEREIKT."

Zijn organisatie is de vinger aan de pols van Nederland en een richtinggevende factor voor het ontwikkelen van beleid. Twee jaar na 'Rijk geschakeerd', Putters' essay over een Nederland op weg naar de participatiesamenleving, en een half jaar na het verschijnen van 'De Sociale Staat van Nederland 2015', maken we de tussenstand op. Ook kijken we vooruit naar de belangrijkste uitdagingen die het sociale domein en dus ook Zet en haar stakeholders te wachten staan.

Het SCP is nauw betrokken bij de transities in het sociaal domein. Er loopt momenteel een onderzoek in opdracht van het kabinet. In overleg met Binnenlandse Zaken, VWS en Sociale Zaken volgt het SCP voor een periode van minimaal drie jaar alles wat er gebeurt rond de Wmo, de Participatiewet en de Jeugdwet. Daarnaast evalueert een onderzoeksteam de Hervorming Langdurige Zorg en evalueert het SCP ook een belangrijk deel van de Participatiewet. Het is echter nog te vroeg om harde conclusies te trekken, vindt Putters. Dat gezegd hebbend, signaleert hij wel een aantal belangrijke aandachtspunten.

Majeure verandering

"Als je even boven de transitie in het sociale domein gaat hangen en de omvang van de operatie in ogenschouw neemt, dan is het best knap wat gemeenten en instellingen hebben bereikt. Ik heb het wel eens 'de verschuiving van verzorgingsstaat naar verzorgingsstad' genoemd. Een majeure verandering. Die is natuurlijk al veel eerder ingezet, maar heeft met name in de laatste anderhalf jaar zijn beslag gekregen. Langzaam maar zeker krijgen we meer een Scandinavisch model van `local communities' die zelf hun beleid inrichten." Het SCP kijkt echter niet zozeer vanuit bestuurlijke structuren en systemen, stelt Putters. "Wij kijken echt vanuit mensen. Wij brengen in kaart hoe ze zich voelen en het beleid ervaren. Krijgen mensen de zorg die ze nodig hebben en zijn ze daar tevreden over?"

Logische beweging

Zijn beeld is dat alles bij elkaar genomen iedereen ontzettend veel werk heeft verzet en dat de meeste mensen die zorg nodig hadden deze ook hebben gekregen in de afgelopen periode. Dat neemt niet weg dat er zorgen zijn. "Je kunt je bijvoorbeeld afvragen of die keukentafelgesprekken wel allemaal even goed verlopen? Is het voldoende op maat gesneden? Kunnen ambtenaren echt in de huid van de burger kruipen? Lukt het hen om meer te redeneren vanuit kwaliteit van leven dan kwaliteit van zorg? Dat kan ongetwijfeld allemaal beter, is onderdeel van het leerproces." In een hoogopgeleide samenleving als de onze, waarin mensen veel informatie hebben en meer zelf kunnen en willen doen, is het per saldo logisch, vindt Putters, dat je dat ook dicht bij mensen zelf regelt. Je moet er dan wel voor waken dat gemeenten voldoende massa hebben, in de zin van organisatiekracht en deskundigheid, om groepen kwetsbare mensen toch adequaat van hulp te voorzien.

Eerst het doel, dan de middelen

"Ik denk wel dat gemeenten deze mensen beter kennen, maar dat wil nog niet zeggen dat ze ook meteen in staat zijn om hen het goede te bieden. Daar zie je dat ze de samenwerking opzoeken. Uit onze Wmo-evaluatie, die vorig jaar verscheen, zagen wij echter dat een grote kluwen aan intergemeentelijke samenwerking ook niet

"WIJ VERWACHTEN BELANGRIJKE ETNISCHE EN RELIGIEUZE SPANNINGEN DE KOMENDE JAREN."

altijd tot goede zorg leidt. En dat er soms weleens groepen tussen wal en schip vallen. Het punt is eigenlijk dat je als gemeente je mensen moet kennen en moet weten wat je wilt bereiken. Je moet vastleggen wat je goede zorg vindt en meten wat mensen nodig hebben. Vervolgens komt de vraag hoe je het organiseert. Ik denk dat we weleens te snel in die bestuurlijke discussies schieten, zonder dat we weten wat we nu eigenlijk willen bereiken voor onze mensen."

Grenzen in zicht?

De participatiesamenleving leunt sterk op informele zorg. Meer dan vier miljoen Nederlanders, een kwart van de bevolking, verleent al mantelzorg. Een derde daarvan doet dat structureel. In de definitie van het SCP: langer dan drie maanden achtereen én meer dan acht uur per week. Als we daarnaast de mensen meetellen die op vrijwillige basis meer afgebakende zorgtaken verlenen, dan kun je daar nog eens anderhalf miljoen mensen bij optellen. Toch zitten momenteel 1,1 miljoen ouderen zonder mantelzorg en voelt een groot deel van de mantelzorgers zich overbelast. Gezien de verdergaande vergrijzing in combinatie met de toename van het aantal eenpersoonshuishoudens zal de vraag naar mantelzorg de komende jaren verder stijgen, terwijl het aanbod niet automatisch voldoende is. De vraag lijkt gerechtvaardigd of de grenzen van de participatiesamenleving in zicht zijn.

Verborgen kwetsbaarheid

Putters erkent dat de rek er soms uit is. Zijn grootste zorgpunt zit bij de meest kwetsbare mensen, met de kleinste sociale netwerken. "Ik denk dat dáár de grenzen wel heel snel bereikt zijn. Dat is goed om je te realiseren, omdat we moeten oppassen dat het hele debat over de participatiesamenleving niet vooral wordt gevoerd door mensen die toch wel verder weten te komen in het leven." Bijkomend probleem is in dit verband de verborgen kwetsbaarheid, die volgens Putters vaak door vraagverlegenheid wordt gevoed.
"Met name bij de generatie die geboren is in of net na de Tweede Wereldoorlog zien we dat heel veel mensen het moeilijk vinden om hardop om hulp te vragen. Dat zit heel diep. Het is niet simpel om die groep goed in beeld te hebben, daar is aankloppen niet genoeg. Het hoort natuurlijk wel bij de Wmo en die hele transitie, dat je er als gemeente actief over nadenkt hoe je die werkelijke behoefte in beeld krijgt."

Oplossingsrichtingen

Verborgen kwetsbaarheid speelt zeker op het platteland, zo blijkt uit recente publicaties van het SCP. Eigenlijk heel logisch vindt Putters, aangezien het risico op vereenzaming juist in kleine gemeenschappen groter is. "Naarmate je ouder wordt vallen er meer mensen om je heen weg en wordt je sociale netwerk kleiner. Dit geldt op het platteland nog meer dan in de stad, vanwege de toch al kleine gemeenschap." Dorpelingen kunnen naast die sociale binding ook een functionele, culturele en landschappelijke binding hebben met hun omgeving. Daar kun je compensatie in vinden, stelt Putters. "Als je over die vier vormen van binding nadenkt, heb je meteen een rijk palet aan mogelijke oplossingsrichtingen. Het is niet alleen de zorg. Ook de braderie, ook die kapper, ook de omgeving, het ommetje, een stukje lopen. Dan hebben we het eigenlijk over kwaliteit van leven."

Nieuwe uitsluitingsmechanismen

Naast een sociaal netwerk en het inkomen zijn ook digitale vaardigheden tegenwoordig bepalend voor de mate waarin het lukt om mee te doen in de maatschappij. Dat raakt

naast ouderen met name mensen met een verstandelijke beperking, zo blijkt ook uit onderzoek van het SCP. “Niet alleen je weg vinden in de gezondheidszorg is voor hen ongelooflijk ingewikkeld, het gaat ook om het treinkaartje dat je niet meer bij het loket kunt kopen, de boodschappen die gescand moeten worden, het gemeenteloket dat er niet meer is, alle apps waar je mee moet kunnen omgaan. Waar we juist graag iets wilden doen aan het isolement van deze groep, moeten we constateren dat er door de snelle technologische ontwikkelingen nieuwe uitsluitingsmechanismen ontstaan. We zouden vaker vanuit deze groep moeten redeneren, om ook hun belang mee te wegen in het debat over de participatiesamenleving.”

Hoezo inclusief?

Voor bepaalde groepen moeten we blijven opkomen, concludeert Putters. En niet alleen in termen van zorg en eigen kracht die gecompenseerd moet worden. Ook de discussie over werk voor mensen met een arbeidsbeperking is even wezenlijk als urgent. De naakte cijfers: van de ongeveer 250.000 Wajongers, heeft nu rond de 56.000 mensen werk, vaak ook nog in sociale werkplaatsen. “Er zitten dus al heel veel mensen thuis. Als je een inclusieve samenleving wilt als politiek, dan zijn we daar nog niet.” Dat mag een understatement heten. Putters ziet momenteel de worsteling van veel werkgevers, samen met de overheid. Zeker als je geen sociale werkplaatsen meer hebt, is het zeer de vraag hoe je voor deze groep passend werk organiseert. “Ook hier zie ik een belangrijke rol weggelegd voor gemeenten. Want als dat óók niet meer lukt, komt deze groep nog meer aan de kant te staan.”

Veel te verliezen

Volgens De Sociale Staat van Nederland 2015 is onze huidige kwaliteit van leven niet houdbaar voor volgende generaties. Het gevoel van veel Nederlanders is dat ‘het nooit meer wordt zoals het is geweest’. Op zich reëel vindt Putters, maar we moeten het wel in de juiste context bezien. “We leven in een samenleving met een hoge kwaliteit van leven. We mopperen weleens, maar het gaat met de meeste mensen heel erg goed. Er is heel veel bereikt en dus ook heel veel te verliezen. Dat brengt een gevoel van onzekerheid met zich mee. Als eerste reflex klampen we ons vast aan onze rechten op zorg en op arbeid, een ogenschijnlijke zekerheid. Terwijl de wereld om ons heen sterk verandert en wij steeds ouder worden en hoger zijn opgeleid. Het is dus eigenlijk heel logisch dat een aantal van de rechten en regelingen die bedacht zijn in een heel andere setting, in een tijd dat we nog 60, 65 jaar oud werden, dat die niet meer tot in lengte van dagen houdbaar zijn.”

Op de pof

Het was al de opzet van Drees dat de pensioengerechtigde leeftijd zou meegroeien met de levensverwachting, stelt Putters. “Dat zijn we alleen gaande de rit vergeten door te voeren, omdat die rechten zo prettig voelen. Dat krijgen we nu op ons bord. Daarom hebben we het nu vastgelegd in de wet. Naarmate het beter met ons gaat, zullen we langer moeten werken. Dat is wat ik bedoel: als je niet met de maatschappelijke dynamiek meebeweegt en op tijd de juiste vragen adresseert, dan leef je op de pof.” In een aantal systemen vinden de nodige aanpassingen nog onvoldoende

plaats, bijvoorbeeld als het gaat om zaken als duurzaamheid, de technologie op de arbeidsmarkt en het verlies van banen. "Dat betekent ook dat je anders moet gaan nadenken over de inrichting van je onderwijssysteem, over het toeleiden naar werk en het combineren van betaalde en onbetaalde arbeid. Het is een illusie te denken dat er straks nog voor iedereen arbeid zal zijn, dat we iedereen kunnen betalen zoals we nu doen, dat die zorg er zal zijn."

Sociale innovatie

"Hoe kunnen we hier intelligente oplossingen voor bedenken? Dáár zit de crux. Dat mensen zorg en werk kunnen combineren en dat dat ook gewáárdeerd wordt. Dat het niet alleen maar en-en-en hoeft te zijn, waardoor mensen door hun hoeven zakken. Dat zijn grote politieke vragen en wij adresseren dat probleem dat wij levensgroot op de samenleving af zien komen." Putters vindt het in dit verband heel interessant om te zien, wat er in Nederland al gebeurt rond de zorgcoöperaties, vrijwillige initiatieven en buurtinitiatieven. "Dat zijn vormen van sociale innovatie, waarbij je ziet dat mensen dingen voor elkaar gaan regelen. Vaak ouderen die geen betaalde arbeid meer doen, maar die nog heel veel kunnen en willen betekenen voor een ander. Dan moet ook de overheid zijn perspectief verleggen. Wat betekent bijvoorbeeld mantelzorgondersteuning voor die ouder wordende populatie mantelzorgers? Mensen kunnen heel veel zelf doen, maar moeten soms wel kunnen terugvallen op een beetje steun."

Directeur koffie

Ook op de arbeidsmarkt ziet Putters beweging. Hij geeft het voorbeeld van een gemeente die samen met winkeliers drie banen heeft gecreëerd voor mensen met een arbeidsbeperking. "Ze zijn alle drie 'directeur koffie'. Elke ochtend en middag bezorgen ze koffie bij alle winkeliers en bij het gemeentehuis. Ze kopen zelf in en regelen alles; de gemeente en winkeliers dragen samen zorg voor de financiering. Deze directeuren koffie zijn de helden van de gemeenschap. Zo klein kan sociale innovatie zijn. Het gaat maar om drie mensen, maar dit heeft natuurlijk een enorme voorbeeldwerking." Putters haalt een recente column aan van Margo Trappenburg. "We kunnen heel veel banen wegsaneren, maar zij riep de vraag op of we dat wel allemaal moeten willen. Dat vond ik een interessante oproep. Zolang wij niet een ander verdienmodel hebben voor onze samenleving, moeten we wel even nadenken wie er allemaal niet meer mee gaan doen als we op deze weg doorgaan. Dat gaat dus ook over deze groep."

Het vluchtelingenvraagstuk

Een punt dat de komende jaren zeker invloed gaat hebben op het sociale domein is de komst en opvang van vluchtelingen. Daar kan niemand omheen. In het eerste kwartaalbericht van 2016 van het Continu Onderzoek Burgerperspectieven stond het thema met stip op nummer één, als grootste zorg van de Nederlanders, waar het opinieklimaat voor integratie en immigratie de laatste jaren juist milder was geworden. Dat heeft gevolgen voor de sociale cohesie. Wat kunnen we doen om het tij te keren?
Putters vindt het belangrijk om het probleem eerst in het juiste perspectief te plaatsen. "De omvang van de groep is met name de afgelopen anderhalf jaar natuurlijk enorm toegenomen. Er zijn zeker in de aanloop incidenten geweest van mensen die zich heel veel zorgen maakten. Dat zie je ook nu nog her en der. Maar eerlijkheidshalve moet je toch zeggen dat er inmiddels niet zo heel veel problemen voorbij komen."

Informatie en inspraak

Putters begrijpt wel de onzekerheid en zorg die bij veel mensen ontstaat en dat zij zich afvragen wat het betekent voor hun

"DE KERN VAN ONZE DEMOCRATISCHE RECHTSTAAT IS NIET ALLEEN DEMOCRATIE, MAAR OOK RECHTVAARDIGHEID."

"ALS WIJ MENSEN MET EEN ARBEIDSBEPERKING AAN HUN LOT OVERLATEN, OVERTREDEN WE ONZE EIGEN AFSPRAKEN."

voorzieningen. Daarom moeten gemeenten twee zaken heel goed organiseren. "Om te beginnen is er veel behoefte aan informatie, bij de ontvangende samenleving, maar ook bij de vluchtelingen. Wie zijn deze mensen? Wat voor voorzieningen hebben ze nodig, maar ook: wat kunnen ze voor onze samenleving betekenen? Veel vluchtelingen willen de taal leren, willen zoeken naar een baan. Er is zeker een wisselwerking mogelijk, maar hoe krijg je die op gang? Het leven ziet er altijd anders uit wanneer je iemand de hand hebt geschud en in de ogen hebt gekeken. Dus informatievoorziening en contact maken is één. Het andere punt is inspraak. Mensen willen wat te zeggen hebben over wat er in hun wijk gebeurt en betrokken worden bij de plaatsing van een asielzoekerscentrum."

Mooi voorbeeld

Je kunt als overheid ook daadwerkelijk aan de zorgen tegemoet komen, vindt Putters. Ter illustratie noemt hij het recente besluit van Almere om de komende periode voor iedere statushouder die een woning krijgt ook iemand van de reguliere wachtlijst van een woning te voorzien. "Kleine dingen, maar het is ongelooflijk belangrijk dat je laat zien dat je ook oog houdt voor de problemen en vragen van de ontvangende samenleving. Dat zijn politieke besluiten die je lokaal kunt nemen en waarmee je van betekenis kunt zijn als lokale overheid." Putters wil de problemen overigens zeker niet bagatelliseren. Er gaan een heleboel dingen goed, maar hij ziet ook nu en op termijn wel degelijk een aantal grote problemen. "Het gaat niet alleen om de opvang, maar ook om hoe het leven van deze mensen zich zal gaan voltrekken in de Nederlandse samenleving. Dat gaat over omgangsvormen, cultuur en integratie. Dat gaat niet vanzelf goed en wij verwachten belangrijke etnische en religieuze spanningen de komende jaren."

Lering trekken

Putters refereert aan de policybrief die het SCP samen met de WRR en met het WODC (Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum) in december heeft uitgebracht. Daarin zijn de ervaringen van de afgelopen decennia met de opvang van vluchtelingen in kaart gebracht. Een voorbeeld: van de Somaliërs zit 65% in een bijstandsuitkering. Die groep is lastig bemiddelbaar op de arbeidsmarkt. "Deze mensen zijn veel te lang in opvangcentra gehouden, waar ze niets mochten en waardoor ook van hun omscholing en het leren van de taal onvoldoende terecht kwam. Zo is feitelijk hun hardnekkige werkloosheid van nu toen al gecreëerd. Een ander voorbeeld: als een diploma niet aan de Nederlandse maatstaven voldoet, kijk dan wat er nodig is om het wél te laten voldoen. Zeker als je weet dat iemand blijft. Mijn grote advies aan de overheid zou zijn: trek lering uit dergelijke lessen. Dan zal de impact op het sociale domein ook minder zijn."

De grootste uitdaging

"Er zit gelukkig heel veel dynamiek in de Nederlandse samenleving. Dat lokale, al die burgerinitiatieven, moeten we vooral blijven stimuleren. Dus ook wat Zet betreft zou ik willen zeggen 'keep up the good work'. Het klinkt misschien paradoxaal, maar als we vooruit kijken in het sociale domein ligt volgens mij de grootste uitdaging bij de Rijksoverheid." Putters doelt met name op de vraag hoe de Rijksoverheid haar rol gaat pakken nu veel taken gedecentraliseerd zijn. Dat wordt volgens hem nog een uitdaging de komende jaren. "Voor je het weet, heb je allerlei discussies in de Tweede Kamer over rechtmatigheid en dingen die niet goed gaan in de uitvoering. Zodat er binnen de kortste keren toch weer een zekere centralisatie ontstaat. Tegelijk moet je oog hebben voor dingen die verkeerd gaan. Soms moet je

voor een beperkte doelgroep misschien een landelijke regeling hebben. Trek dan ook helder de conclusie dat dat - gegeven de kwetsbaarheid van de groep - misschien het beste is. Maar doe dat vooral niet weer integraal op allerlei terreinen. We moeten voorkomen dat er een soort jojobeweging ontstaat."

Grondrechten bewaken

"Kijk, iedere inwoner van dit land heeft sociale grondrechten. Het recht op bestaanszekerheid, op een dak boven je hoofd, op goede gezondheidszorg en op adequaat onderwijs. Geen zaken die we lopenderweg even bedacht hebben en in de gemeentelijke APV hebben ondergebracht. Dat staat in onze grondwet, dat betekent iets. De Rijksoverheid heeft alle recht om te willen weten of die grondrechten voor iedereen worden waargemaakt. Daar spelen wij als SCP natuurlijk een rol bij door in kaart te brengen hoe dat gaat in Nederland. Het is ook niet heel gek dat het parlement dat wil weten. Dat wordt door Europa en de internationale gemeenschap ook aangesproken op het realiseren van die grondrechten en op mensenrechtenverdragen."
Wij doen daar volgens Putters soms een beetje besmuikt over, omdat we denken dat we dat allemaal zo goed op orde hebben. "Maar op het moment dat wij mensen met een arbeidsbeperking aan hun lot overlaten, overtreden wij onze eigen afspraken die we gemaakt hebben, ook internationaal, over hoe we als samenleving willen omgaan met mensen met een handicap. En daar gaat het parlement weer wel over. Dat wordt een hele spannende de komende jaren. Ik weet dat ook het College voor de Rechten van de Mens meedenkt over handvatten voor gemeenten die niet direct tot centralisatie leiden."

Waar het schuurt

We moeten voorkomen, stelt Putters, dat gemeenten alsmaar zeggen 'daar mag het Rijk niks meer van vinden'. En dat het Rijk zijn handen terugtrekt en zegt 'daar gaan we niet meer over'. Dan is het risico groot dat de meest kwetsbaren tussen wal en schip vallen. De democratische rechtstaat, de grondwet, die zijn nu eenmaal niet lokaal. Dat zal dus betekenen dat het af en toe schuurt. En misschien moeten we daar ook niet zo bang voor zijn. Op het moment dat het Rijk een discussie met een gemeente heeft over dit soort onderwerpen, dan gaat het dus wel ergens over. Het gaat er vervolgens wel om dat je elkaar respecteert in ieders rol en verantwoordelijkheid. Maar je moet het er wel over kunnen hebben." Het parlement zou dan wel wat vaker verantwoordingsdebatten met ministers moeten voeren en die niet meteen tot regelgeving laten leiden, omdat die regulering nu meer bij de gemeenten en het lokale ligt. "Als je een structurele onrechtvaardigheid constateert, moet je natuurlijk wél ingrijpen. Dat onderscheid tussen verantwoordings- en regelgevingdebatten zou het Nederlandse parlement wat scherper kunnen maken."

De volgende grote transitie

We raken tot slot nog even aan de volgende grote transitie, naar aanleiding van een recent essay van het SCP. 'Niet buiten de burger rekenen' (februari 2016) gaat in op de randvoorwaarden voor burgerbetrokkenheid in het kader van de nieuwe Omgevingswet die in 2018 van kracht wordt. Ook op het gebied van ruimtelijk beleid zet de Nederlandse overheid in op deregulering en decentralisatie. Onder de noemer 'eenvoudig beter' krijgen burgers invloed op het inrichten van hun omgeving en kunnen zij daartoe ook zelf initiatieven ontplooien. Maar niet iedereen heeft in gelijke mate de tijd, kennis en middelen om zijn stem te laten horen. Wat kan de overheid doen om een tweedeling te voorkomen?

Wezenlijke taak

"Je moet je als overheid realiseren dat je er bent voor het álgemeen belang. Dus het belang bewaken van iedereen, ook van minderheden. Dat kunnen mensen zijn met een lage opleiding, weinig digitale vaardigheden, een verstandelijke beperking of bijvoorbeeld een groep met een andere religieuze achtergrond die niet zo makkelijk in de netwerken zit, of mensen die geen vertrouwen in de overheid meer hebben. Als gemeente dien je het belang van iedere burger scherp op je netvlies te hebben als je je beleid inricht. Anders loop je kans dat je doet wat de groep met de grootste mond roept. Dat is nou precies níet waar de overheid voor is."
Putters beklemtoont dat de kern van onze democratische rechtstaat niet alleen democratie is, maar ook rechtvaardigheid. "Dat betekent, als je het heel klein maakt, dat een meerderheid ook rekening houdt met de minderheid. Zo hebben we dat in Nederland geregeld. Gemeenten moeten er goed over nadenken hoe ze dat gaan invullen. Het is absoluut niet zo dat online raadplegingen, referenda en burgermeetings automatisch leiden tot rechtvaardigheid. Dat moet je echt organiseren. Daar houd je als overheid een hele wezenlijke taak."

Helder zijn

Een ander belangrijk aandachtspunt is de spanning tussen representatie en participatie, aldus Putters. "Het leuke is dat je juist op dit gebied veel innovatie ziet. Men is aan het experimenteren met G1000, online raadplegingen, gemeenten die op basis van een selectie uit de basisadministratie mensen vragen om een dag mee te komen praten. Allemaal vormen van participatie die aanvullend zijn op de representatieve democratie die de gemeenteraad is. Maar je moet aan de voorkant wel heel helder zijn over de onderwerpen en de impact van de directe zeggenschap: waar gaat het wel over en waarover niet. Daar zie je gemeenten nog wel mee worstelen. Als je dat niet helder en zorgvuldig doet, kun je ook de teleurstelling organiseren."

Verwachtingsmanagement

De hele decentralisatie heeft tot doel dat de burger meer regie over zijn eigen leven houdt en tegelijkertijd weer meer vertrouwen in de overheid krijgt. Maar als het verwachtingsmanagement niet goed is, bestaat er een grote kans dat je per saldo het tegendeel bereikt, aldus Putters. "Het is natuurlijk heel vervelend als mensen met bepaalde verwachtingen meedoen aan zo'n raadpleging en dat er dan met de uitkomst iets heel anders gebeurt. Dat vergroot natuurlijk niet het vertrouwen in het systeem. Mensen hebben het feilloos in de gaten als ze over de belangrijke dingen niet mogen meepraten en wel mogen komen opdagen voor iets dat eigenlijk onbenullig is. Het eerlijke verhaal is dat we in dit opzicht nog wel een weg te gaan hebben. Dat zie je op landelijk niveau nu ook met het Oekraïnereferendum. Wat is nu een verstandige manier om daar mee om te gaan en het wettelijk in te regelen?

All in the game

Putters ziet zowel landelijk als lokaal momenteel veel initiatieven van onderop waar we lering uit kunnen trekken. "Laten we die situatie benutten om de voors en tegens eens goed op een rij te zetten en te bekijken hoe we die directe zeggenschap van mensen een betere plek kunnen geven. Je kunt ook leren van de positieve voorbeelden. Neem Amersfoort, dat duizend inwoners betrok bij het vaststellen van het nieuwe collegeakkoord. Die konden samen de prioritering mee bepalen van onderwerpen die de gemeenteraad had aangedragen. Een mooie combinatie van representatie en participatie. Dan nog zullen er altijd mensen boos zijn als een beslissing een kant uitvalt die zij niet hadden gewild. Maar zo is het leven."

Foto: Jürgen Bandla-Hansmann

Ginette Veensma,
directeur-bestuurder van Zet

Jilt van Schayik,
Building Bridges Foundation

"SAMEN KUNNEN WE DE WERELD VERANDEREN"

"10 jaar Zet. Dat lijkt ons een mooie aanleiding om de toekomst van sociale veerkracht een stevige impuls te geven", zegt Ginette Veensma, directeur van Zet. Daarom loopt tijdens het jubileumjaar de 'wedstrijd' om de Gouden Zet. Het beste idee voor sociale innovatie wordt niet alleen beloond met een letterlijk schitterende award, maar vooral ook met de kans om het idee te realiseren. "Onze adviseurs gaan een half jaar met de winnaar aan de slag om het verder te brengen en op te schalen. Zodat zoveel mogelijk mensen er beter van worden. Waar nodig betrekken we er natuurlijk andere partners uit ons netwerk bij."

Slimme schakels gezocht

Als 'schakel naar sociaal resultaat' roept Zet vooral op tot nieuwe verbindingen om de wereld een stukje mooier te maken. Door te zorgen dat iedereen mee kan doen. Maatschappelijke uitdagingen te over, zegt Veensma: "Denk aan eenzaamheid, armoede en krimp, maar ook aan het vluchtelingenvraagstuk en de dubbele vergrijzing, met alle gevolgen van dien. Budgetten staan nog steeds onder druk, dus we zullen het echt moeten hebben van slimme schakels. Tussen jong en oud, zorg en thuis, oude en nieuwe Nederlanders, mensen met en zonder beperking. Maar ook tussen overheid en ondernemers, stad en platteland, formele en informele zorg. Naar die schakels zijn we dus op zoek."

Building Bridges

Eén van de juryleden is Jilt van Schayik. Met zijn Building Bridges Foundation wil hij jongereninitiatieven versterken die bijdragen aan het realiseren van de door de Verenigde Naties opgestelde Duurzame Ontwikkelingsdoelen. Als Nederlandse jongerenvertegenwoordiger zette hij zich twee jaar lang in voor de prioriteiten van jongeren binnen deze agenda. "Wat mij aanspreekt in de Gouden Zet is het onderliggende ideaal van werken aan een betere maatschappij. Dat is ook precies wat wij voor ogen hebben met onze stichting, bruggen slaan om op die manier jongeren en de samenleving vooruit te helpen. Samen kunnen wij de wereld veranderen."

Iedereen kan meedoen

Van Schayik vindt het goed dat de campagne voor de Gouden Zet zich vooral richt op jongeren tussen 18 en 28 jaar. "Jongeren willen gehoord worden. Daar zitten de ideeën, daar moeten we echt meer mee doen. Deze generatie heeft vaak meer oog voor de sociale kant, staat anders in het leven." Leeftijd en regio vormen echter geen selectiecriterium, zegt Veensma. "Iedereen die zich geroepen en betrokken voelt, is bij deze uitgenodigd om mee te doen. Het gaat om het doel: goede ideeën ophalen om mensen te verbinden." Deelnemen kan via de website, tot 1 oktober 2016.

Uitreiking Gouden Zet

Alle initiatieven die realistisch en realiseerbaar zijn, kunnen zich in oktober presenteren tijdens de Dutch Design Week. Een mooie kans om kennis te delen en elkaar verder te helpen. Zodat we de samenleving ook in de toekomst sociaal veerkrachtig houden. De drie beste inzendingen pitchen hun idee eind november tijdens de jubileumviering van Zet. Daar bepaalt een jury samen met het publiek wie er met de Gouden Zet naar huis gaat. Dus ben of ken je iemand met een gouden zet....

Kijk voor inspiratie en meer informatie over de voorwaarden en de wedstrijd op www.wijzijnzet.nl/goudenzet

HEB JIJ DE **GOUDEN ZET** OM MENSEN TE VERBINDEN?

Pitch jouw idee voor een socialer Brabant en win de kans om het uit te voeren.
wijzijnzet.nl/goudenzet

De kracht van De Pracht

HOE EEN GEMEENSCHAPSHUIS IN AALST-WAALRE ZIJN ROL PAKT IN DE UITVOERING VAN DE WMO

De tijd van het gemeentelijk 'infuus' is voor de meeste buurt- en dorpshuizen voorbij. Gelukkig bieden maatschappelijke uitdagingen volop aanknopingspunten voor nieuwe activiteiten en inkomsten, temeer daar ook de welzijnswet in de Wmo is opgenomen. Bij Gemeenschapscentrum De Pracht in Aalst-Waalre hebben ze dat heel goed begrepen. Niet voor niets werd hun bijdrage aan de lokale leefbaarheid en sociale samenhang dit jaar beloond met een Appeltje van Oranje van het Oranje Fonds. Alle reden voor een bezoek met Margreeth Broens, MFA-specialist bij Zet (tweede van links), om ook andere gemeenten en gemeenschapshuizen te inspireren.
We spraken met, van links naar rechts: penningmeester Jan van Maasakkers, Ineke Hogendijk, verantwoordelijk voor communicatie, voorzitter Hans van Baal, Hanneke Balk (wethouder Zorg, Jeugd, Welzijn en Onderwijs van Waalre) en Brigitte Arie, administratief medewerker en vrijwilliger bij De Pracht. Gaat u mee...?

>

Echt multi-functioneel

De Pracht maakt direct duidelijk dat het niet om de stenen gaat, maar om wat er gebeurt. Het gebouw oogt van buiten wat gedateerd, maar binnen is het een en al warmte en bedrijvigheid. Hier kent men elkaar en wordt overal een praatje gemaakt. Voordat wethouder Balk aanschuift, krijgen we een rondleiding. Ze hebben hun zaakjes goed voor elkaar. Heldere informatie bij de entree, een vriendelijk gezicht achter de toog, veel verschuifbare wanden om ruimtes groter en kleiner te kunnen maken. De spiegel in de grote balletzaal zit verscholen achter een kamerbreed gordijn, zodat er nu geschilderd kan worden. Bij de dagbesteding is vandaag de voorleesopa op bezoek. Op de eerste verdieping een uniek techniekokaal, met de meest uiteenlopende gereedschappen. Vanmiddag voor Crea Kids, op andere momenten voor de modelbouwers, elektro- en techniekclubs en het Repair Café van De Pracht. Van Baal wijst ons erop dat 20 tot 25% van het gebouw voor opslag wordt gebruikt. Een belangrijke voorwaarde om ook tientallen andere cursussen en activiteiten te organiseren. Toch had het maar een haar gescheeld of De Pracht was verdwenen. Vijf jaar geleden vertrok de peuterspeelzaal, de grootste huurder, naar een andere locatie. Dat viel samen met forse bezuinigingen van de gemeente, die destijds van haar maatschappelijk vastgoed af wilde. Stoppen was echter geen optie, stelt Van Baal: "Dat konden we de mensen in Aalst niet aandoen."

Halen wordt brengen

De Pracht koos voor de weg van burgerlijke ongehoorzaamheid en besloot zelf te verbouwen om ruimte te maken voor nieuwe activiteiten. Uit eigen middelen, met steun van lokale sponsors. De sfeervolle ontmoetingsruimte staat model voor de 'herrijzenis' van het huis. Het bestuur deed mee aan 'Verantwoord bezuinigen', een project dat Zet uitvoerde in opdracht van 't Heft, platform voor Brabantse gemeenschapshuizen. Daarmee maakte Margreeth Broens haar entree. Van Baal: "We hebben samen heel wat tijd doorgebracht om niet door de kritische ondergrens te zakken. Margreeth analyseerde het Wmo-beleidsplan van de gemeente op kansen voor De Pracht en adviseerde ons meer partner te worden van de gemeente. Onder ons nieuwe motto 'brengen in plaats van halen' bedachten we wat we in het kader van de Wmo nog meer voor de gemeenschap kunnen betekenen. Daar hebben we samen met welzijnsorganisatie Paladijn en Zet een notitie voor geschreven." De nieuwe visie werd in een Pauw & Witteman-achtige setting aan B&W en ambtenaren gepresenteerd. Dat landde in vruchtbare aarde, ook bij de nieuwe wethouder Hanneke Balk. "Ik proefde meteen het nieuw elan en kon meeblazen in dezelfde windrichting. Buurt- en wijkcentra hebben te lang aan een soort infuus gelegen, zonder duidelijke afspraken over de tegenprestaties." Ze vond het een prima idee om gemeenschapsgeld te gebruiken voor het organiseren van nieuwe activiteiten die van waarde zijn voor de gemeenschap. "Dat is wat De Pracht doet. Ingewikkelder is het niet."

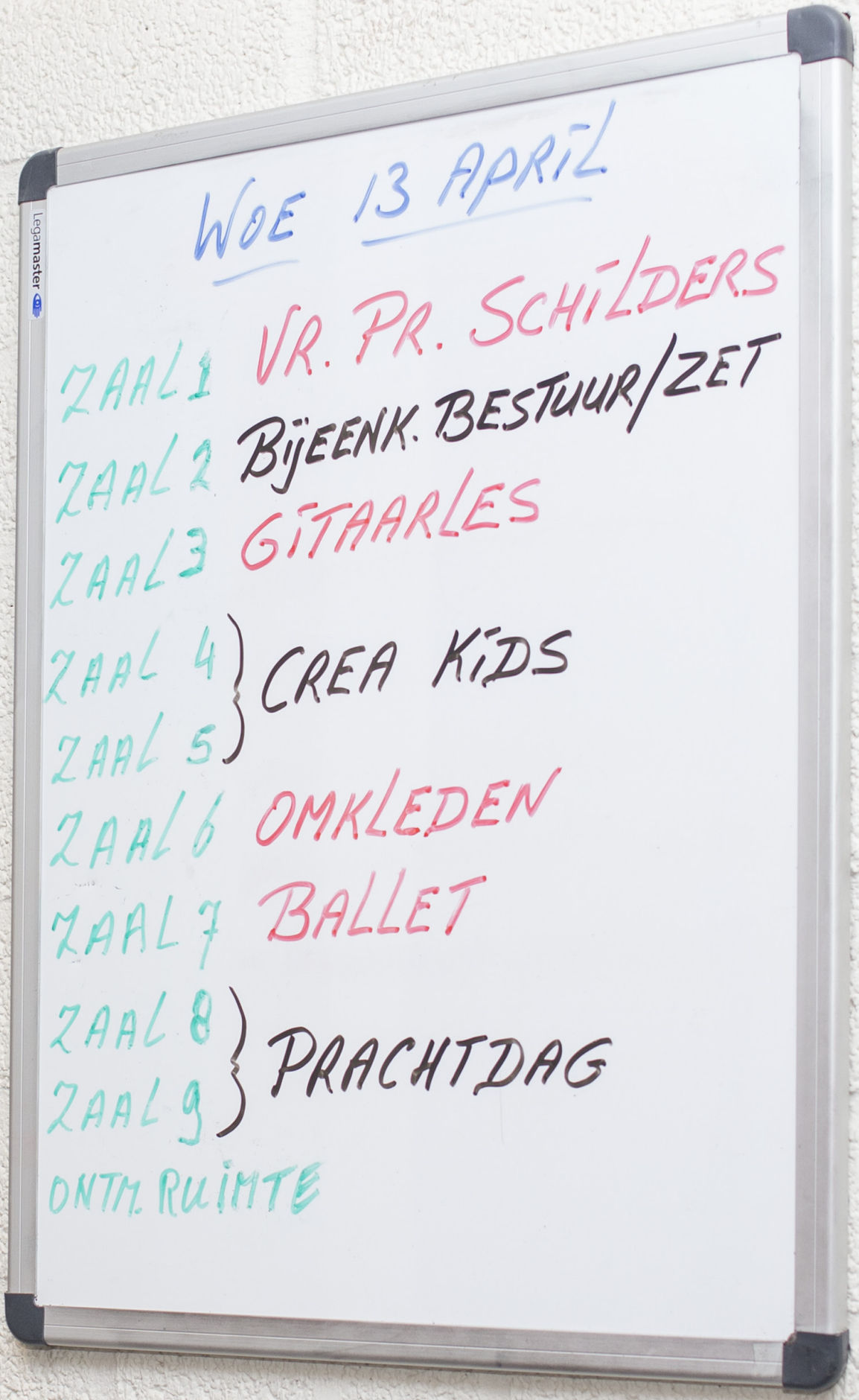
WOE 13 APRIL
ZAAL 1 VR. PR. SCHILDERS
ZAAL 2 BIJEENK. BESTUUR/ZET
ZAAL 3 GITAARLES
ZAAL 4 CREA KIDS
ZAAL 5
ZAAL 6 OMKLEDEN
ZAAL 7 BALLET
ZAAL 8 PRACHTDAG
ZAAL 9
ONTM. RUIMTE
Legamaster

Margreeth Broens, Zet

“Dit is echt een huis van de buurt.”

Een kwestie van omdenken

Balk vroeg concreet te maken wat De Pracht voor kwetsbare mensen kon doen. Het antwoord vond ze veelbelovend. Maatschappelijke organisaties in de omgeving reageerden in eerste instantie wat minder enthousiast. Op zich begrijpelijk, vindt Van Maasakkers: "Die vonden dat we op hun terrein kwamen. Maar je hebt elkaar toch nodig." Balk nam direct stelling. Ze maakte de andere instellingen duidelijk dat zij geen monopolie hebben en ging vierkant achter de plannen van De Pracht staan. Omdat ze zelf ook heil zag in de dagbesteding voor kwetsbare ouderen, ging ze ter inspiratie met het bestuur bij andere initiatieven kijken. "Daar ontstond het vertrouwen: dit kunnen wij ook, dit kunnen wij beter". De eerste PrachtDag was geboren. Na een geslaagde pilot hebben ze inmiddels de smaak te pakken met wat Van Baal noemt het 'terugverkopen' van projecten. In opdracht van de gemeente wordt wekelijks een inloopochtend voor (groot)ouders en verzorgers van jonge kinderen georganiseerd, tweemaal per maand een Eetcafé en maandelijks het Repair Café Waalre. De PrachtDag is nu twee keer per week en als 'bijvangst' is er sinds kort een gespreksgroep voor mantelzorgers. Heel belangrijk vindt Van Maasakkers, omdat juist van hen steeds meer wordt gevergd: "Daar leeft een enorme behoefte om problemen en ervaringen te delen." Van Baal vindt het tekenend voor het nieuwe denken bij De Pracht. "Vroeger bedachten we eerst een activiteit. Nu beginnen we bij het maatschappelijk probleem en bekijken we wat we daarin kunnen betekenen."

Boven verwachting

Broens vindt vooral de mix van activiteiten heel waardevol. "Hier hoor je niet bij een doelgroep, maar ben je gewoon deelnemer. En de mantelzorgers en hun partners die elkaar hier ontmoeten, treffen elkaar natuurlijk ook bij de slager of de bakker. Dat werkt door in de buurt." De nieuwe koers legt De Pracht geen windeieren: de donkere wolken lijken weg te trekken. Het aantal structurele bezoekers is gestegen van 700 (in 2012) tot ruim 1200 per week. Die worden bediend met 180 (!) vrijwilligers, twee betaalde fte's en af en toe een externe professional van een zorg- of welzijnpartner. Hoewel het prestatiecontract met de gemeente in vier jaar tot 35% is afgebouwd, kon 2015 met een kleine winst worden afgesloten. In 2016 hopen ze 'break even' te draaien. De verklaring, naast de nieuwe Wmo-projecten: meer deelnemers, aantrekkende bar- en huurinkomsten en externe sponsoren. Dat is niet alleen te danken aan de aantrekkende economie, weet Broens. Ze roemt de doordachte aanpak van De Pracht en de ongekende passie en betrokkenheid. Die bleek eens te meer bij het winnen van het Appeltje van Oranje. "Andere vrijwilligers kwamen ons met trillende onderlip feliciteren", vertelt Van Baal. "Iedereen had het gevoel: dat hebben wíj toch maar mooi voor elkaar gekregen."

Hans van Baal, De Pracht

“Wij vragen geen subsidie maar projecten.”

Nieuwe plannen

Dat De Pracht zo diep geworteld is in de lokale gemeenschap, is ook volgens Balk de grote kracht van het centrum: "Jullie zitten echt in de haarvaten van de gemeenschap, verder dan je als gemeente ooit kunt komen." Daarom ziet ze zeker mogelijkheden in de nieuwe plannen voor het bestrijden van eenzaamheid en het faciliteren van vrijwillige dienstverlening in de buurt. Samen met andere organisaties, die daar al mee bezig zijn. Zelf ziet ze ook wel een rol voor De Pracht in het preventief jeugdbeleid: "Alles wat je zo laagdrempelig en dichtbij mogelijk doet, kan bijdragen aan vroegsignalering. Dat kan door samen te werken met anderen voor kinderen die wat extra's nodig hebben of door activiteiten te organiseren voor kinderen die nu niet kunnen meedoen. Een goede aanvulling op de scholen, die ook steeds meer doen op dat gebied." Het sluit mooi aan bij het recente meerjarenplan van De Pracht, waarin Jeugd één van de speerpunten is. De gemeente blijft daarin een belangrijke partner, stelt Van Maasakkers: voor de Wmo-projecten geldt een meerjarenafspraak en ook het prestatiecontract loopt op het huidige niveau door. "Dat geeft een basis."

Kansen in de buurt

Als we uit het gesprek komen zijn de middagcursussen afgelopen. Vrijwilligers en deelnemers zitten gezellig na te praten. Het is absoluut één van de succesfactoren: lekker informeel, altijd wat te doen. We lopen tot slot nog even mee naar de buitenruimte, het nieuwste project. Naast de gloednieuwe jeu-de-boulesbaan ("We hebben al twee clubs.") krijgt De Pracht deze zomer een fruit-, moes- en bloementuin. De grond is een geschenk van de gemeente, het geld komt van het Oranje Fonds, het Pastoor van der Heijden Fonds en Doe-budget van de provincie. "Het wordt een beleeftuin voor jong en oud", aldus Arie. "We krijgen ook openslaande deuren naar het terras, dat we gaan opknappen met de basisschool. Die gaan onze banken en tafels beschilderen, daar hebben ze een kunstproject van gemaakt." Weer die verbinding! Van Baal wijst naar een perceel iets verderop: "Daar komt misschien een begeleid wonen-project voor ex-gedetineerden en er wordt ook gesproken over een tiental containers voor alleenstaande statushouders. Ook die mensen hebben wij veel te bieden en zullen we proberen hier binnen te halen." We moeten denken aan taallessen of terreinonderhoud als dagbesteding. Ook dát is de kracht: óveral kansen zien. Telkens weer.

In 2015 verscheen 'Dorpshuis en buurthuis als kloppend hart - troeven voor toekomstbestendigheid', op basis van een onderzoek onder acht Brabantse dorpshuizen in het kader van de iDOP-MFA-regeling, aangevuld met andere goede voorbeelden uit de Brabantse praktijk, zoals De Pracht. Deze Zet-publicatie kunt u downloaden via www.wijzijnzet.nl/mfa. Op onze site staan ook tools om met die troeven aan de slag te gaan.

ZO KAN HET OOK!

SPOREN VAN SOCIALE INNOVATIE

Zet voerde onlangs een inventarisatie uit naar vervoersmogelijkheden voor kwetsbare mensen. Deze leidde tot een aantal interessante observaties en die op hun beurt weer tot het **project Mobiliteit & Eenzaamheid**, in Udenhout.

In onze samenleving worden heel veel initiatieven georganiseerd voor kwetsbare of eenzame mensen. Denk onder meer aan ontmoetingspunten, koffie-uurtjes en dagactiviteiten. De deur staat voor iedereen open. Maar dan moet je natuurlijk wel in de gelegenheid zijn om tot aan die deur te komen. Gebrek aan mobiliteit blijkt in de praktijk helaas vaak een belemmerende factor van belang.

Diverse vrijwillige vervoersinitiatieven erkennen het belang van mobiliteit en proberen daar op in te spelen. Helaas is het niet vanzelfsprekend dat het potentieel van deze initiatieven ook wordt benut. Mensen schakelen liever het eigen netwerk in voor vervoer, maar dat biedt lang niet altijd soelaas. Anderen vinden zichzelf niet tot de doelgroep behoren of berusten in het feit dat ze nu eenmaal moeten leven met de beperkingen die er zijn.

De crux van het verhaal: er is vraag, er is aanbod. Maar heel vaak vinden die elkaar niet. Vandaar dat Zet en Stichting Vervoer voor Elkaar de krachten hebben gebundeld. Samen met een lokale werkgroep zijn we gaan experimenteren. Niet door nieuw aanbod te ontwikkelen, maar door de verbinding te zoeken in wat er allemaal al is en wordt gedaan op het gebied van eenzaamheid en mobiliteit. Daarvoor, zo is de conclusie, moeten we achter de voordeur komen om individueel te bespreken wat mensen zouden willen en wat hen tegenhoudt.

De sleutel tot de oplossing ligt dan ook bij lokale professionals en vrijwilligers zoals de wijkverpleegkundige en dorpsondersteuner. Zij kunnen de missing link zijn tussen vraag en aanbod. Zodat we samen de mobiliteit van mensen kunnen verbeteren om te zorgen dat ze minder eenzaam zijn. Het leven is toch veel leuker als je er zo nu en dan eens op uit kunt. Dat gunnen we iedereen.

10 JAAR SOCIAAL RESULTAAT

10 SPREKENDE VOOR-BEELDEN

In dit jubileumkatern blikken we terug op tien jaar Zet aan de hand van tien mooie projecten. Samen geven ze een goed beeld van wat ons drijft, waar onze kracht ligt en wat we opleveren voor de samenleving. Laat u inspireren door de ervaringen van onze stakeholders en doe er uw voordeel mee.

10 JAAR SOCIALE SYNERGIE

"ZET IS EEN MOOI TEAM, WE GAAN HET REDDEN!"

Hij spreekt nog steeds over 'we', met een enthousiaste blik in de ogen. Willem Ligtvoet gaat eens goed zitten voor onze terugblik op 'the making of Zet'. Anderhalf jaar nadat hij de voorzittershamer van de Raad van Toezicht heeft overgedragen aan Jack Biskop is er nog steeds een warme 'klik' met Zet.

"Het begon eigenlijk al in 2001, het jaar dat ik naast het burgemeesterschap in Nuenen ook bestuursvoorzitter werd van het POG.
De provincie zette dat jaar de HEI-operatie in gang, de Herstructurering Externe Instanties. Dat leverde veel weerstand op bij de steunfuncties. Het was Jos van de Venn die toen al opriep om niet af te wachten, maar zelf in actie te komen." Het valt even stil bij de herinnering aan de inmiddels overleden Van de Venn. "Jos pakte zaken geweldig goed op. In het proces van de fusie van zijn Prisma Brabant met BOZ en POG wist hij door slim te opereren veel te bereiken. Hij was de juiste man om Zet te gaan aansturen. Niet alleen in mijn ogen, maar ook in die van het ingehuurde adviesbureau. Het was voor ons overigens best een spannende tijd. Zou Zet het overleven? Is ruim honderd medewerkers niet veel te veel en wat als de beste mensen vertrekken? Tien jaar later zien we dat het beste van de drie organisaties is gebundeld in een compact, slagvaardig team. Van denken in bloedgroepen hebben we nooit last gehad en ook nieuwe, stevige bezuinigingsronden hebben we overleefd. Zet staat op de kaart."

Hij vindt het knap hoe Zet er in slaagt om nieuwe wegen in te slaan en in de markt te penetreren: "Geen grote verhalen, maar gewoon heel praktisch aan de slag." Ook voor de komende tien jaar ligt er nog veel werk, bijvoorbeeld rond de integratie van mensen met een handicap. "Wel zullen we de instanties moeten helpen met het formuleren van de vraag, maar dat mag voor het huidige team geen probleem zijn."

Project
De oprichting van Zet.

Doel
Het realiseren van één sterke organisatie door de fusie van drie Brabantse steunfuncties.

Partners
Prisma Brabant (Koepel voor Welzijn en Educatie)
Brabants Ondersteuningsinstituut Zorg (BOZ)
POG, Brabants Centrum voor Gehandicaptenbeleid
Provincie Noord-Brabant

Periode
2004-2006

Privéfoto

Willem Ligtvoet, eerste voorzitter Raad van Toezicht

10 JAAR WIJKEN IN BEWEGING

"BEWONERSPARTICIPATIE IS GEEN KNOP DIE JE EVEN OMZET"

Boxtel liet al in 2008 zien dat je als gemeente ook zelf het initiatief kunt nemen om bewonersparticipatie te stimuleren. Zet had zojuist 'Het uitnodigende gemeenschapshuis' gepubliceerd, een integrale kijk op accommodatiebeleid. De boodschap dat je bewoners vanaf het begin moet betrekken om draagvlak te creëren, sloot naadloos aan bij de visie van Gijs Schampers, die net was aangesteld om structureel met integrale wijkaanpak aan de slag te gaan. "Dat is geen knop die je even omzet. Jarenlang wist de overheid wel hoe het moest. Bewoners waren vaak wantrouwend en veel collega's moesten nog ontdekken dat ervaringsdeskundigen uit de wijk ook verstand van zaken hebben. We moesten aan twee kanten vertrouwen winnen."

Boxtel-Oost was het eerst aan de beurt, een slaapwijk volgens Schampers. Geen sociaal hart, wel een sociale as met voorzieningen, destijds nog amper met elkaar verbonden. "Een eerste groep vrijwilligers voerde met begeleiding van Zet een enquête uit in de wijk. Deze werd persoonlijk rondgebracht en opgehaald, met 87% respons. Toen wisten we hoe mensen de wijk beleefden en wat ze vonden dat er moest gebeuren. Daar kwam ook meteen een aantal nieuwe vrijwilligers uit. De mensen moeten het zelf doen."

Er kwam al snel een wijkkrant, met een wijkredactie, en gemeenschapshuis De Rots kreeg een facelift en stelde zich meer open voor de wijk. "Dan zie je dat zoiets echt moet groeien", zegt Schampers. "Als mensen ervaren dat het werkt, ontstaan er vanzelf nieuwe initiatieven." Er kwam een moestuinproject en in één van de flats organiseerden bewoners een huiskamer tegen eenzaamheid. Het onderhoud van de nieuwe generatietuin bij de kinderboerderij werd spontaan geadopteerd

Project
Realiseren van een integrale wijkaanpak, onder andere door het interactief ontwikkelen van accommodatiebeleid, samen met maatschappelijke partners.

Doel
Bestaande voorzieningen beter benutten en burgers meer betrekken bij de wijk om de sociale cohesie te vergroten.

Partners
Wijkbewoners Boxtel-Oost
Gemeenschapshuizen
Wijkorganen
Welzijnsorganisatie
Gemeente Boxtel

Bron
Gemeente Boxtel

Periode
2008-2009

Privéfoto

Gijs Schampers, jeugdverbinder in Boxtel en Sint-Michielsgestel

door een werkgroep uit de buurt. "Daar zijn mensen nu zelf beweegtoestellen aan het plaatsen en vrijwilligers gaan ouderen helpen bij het gebruiken daarvan. Jong en oud is er mee bezig. Prachtig om te zien hoe je met dergelijke kleine dingen verbinding tot stand kunt brengen."

Een andere wijk in Boxtel heeft inmiddels zelf het intiatief voor een beleeftuin opgepakt. "Daar hebben we als gemeente helemaal niets meer aan hoeven doen. Maar je moet de motor wél eerst op gang brengen."

Foto: Piet van Oers

10 JAAR GRENZE-LOOS TOEGAN-KELIJK

"EEN NIEUW PROJECT MET ZET, ZEKER EN VAST."

Binnen Europa zijn er weinigen die zoveel kennis hebben over de raakvlakken van toegankelijkheid en toerisme als de Vlaamse Mieke Broeders. Als directeur van het Toegankelijkheidsbureau in België werkte ze al voor de eeuwwisseling samen POG, één van de voorlopers van Zet (zie ook pagina 30). "Wij vonden jullie erg sterk op het onderwerp vorming, trainingen zoals jullie dat noemen. Ook zagen we dat Zet het thema toegankelijkheid in een breder perspectief plaatst door het te koppelen aan wijkontwikkeling en samenlevingsopbouw. Wij waren weer verder op technologisch vlak en daar zou volgens ons een prima win-winsituatie uit kunnen ontstaan.

Dat werd bewaarheid. Wij hebben van jullie in Grenzeloos Toegankelijkheid twee hele interessante zaken geleerd. Om te beginnen OmZetXL, het economisch rekenmodel waarmee je voor ondernemers snel kunt becijferen wat een bepaalde investering in betere toegankelijkheid hen kan opleveren. Ook de aandacht voor toegankelijke arrangementen was nieuw voor ons. De relatie leggen tussen ergens verblijven, je verplaatsen en vooral activiteiten bezoeken in één gebied spreekt ons nog steeds aan. Wij waren tot aan de start van dit project nog vooral bezig met het in kaart brengen van losse gebouwen voor onze website toevla.be."

Project
Grenzeloos Toegankelijk

Doel
De toegankelijkheid van toerisme en recreatie versterken door grensoverschrijdend samen te werken in een meerjarig Europees project.

Partners
Vzw Toegankelijkheids-bureau Vlaanderen
Provincies Noord-Brabant (NL), Vlaams-Brabant en Limburg (B)
Staatsbosbeheer
Het Vinne Zoutleeuw (B)
Universiteit van Tilburg
Ondernemers aan weerszijden van de grens

Bron
INTERREG

Periode
2008–2012

Mieke Broeders, directeur Enter vzw, Vlaams Expertisecentrum Toegankelijkheid

Voor Zet, met name projectleider Anita van Leeuwen, was het weer leerzaam om te zien hoe het projectmanagement door de ervaren zuiderburen werd ingevuld. Ook werd met belangstelling gekeken naar projecten en voorzieningen die de Vlaamse natuur beter ontsluiten voor bezoekers met een handicap. Aan de Nederlandse kant werd eveneens veel geïnvesteerd in toegankelijke natuur. Soms werd zelfs letterlijk op de grens een voorziening aangelegd, zoals het voor blinden zeer interessante Laarzenpad in Castelré. "Onze beide natuurorganisaties, Staatbosbeheer bij jullie en Natuurpunt bij ons, konden de gebieden helaas nergens verknopen. West-Brabant, jullie gebied, was een goed uur rijden verwijderd van onze twee deelnemende provincies. Bij een volgende samenwerking – geloof me, daar kijk ik echt naar uit – kunnen we daar beter rekening mee houden."

Foto: Johan Wouters

10 JAAR AANDACHT VOOR KWETS-BAARHEID

"WE HEBBEN ECHT EEN BEWUSTWORDINGSPROCES IN GANG GEZET"

Per 1 juli 2013 ging de Wet Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling in. "Daar moesten wij natuurlijk ook aan voldoen", vertelt Henri van Boxmeer, directeur bij zorgorganisatie Laverhof. "Omdat we goed voorbereid wilden zijn, namen we de implementatie op in ons jaarplan. Zet kwam met een goed voorstel en heeft ons geholpen met het protocol en de hele scholing verzorgd, voor ruim 250 medewerkers. Daar hebben we samen ruim de tijd voor uitgetrokken. Alle leidinggevenden kregen een training en iedereen die vanuit zijn functie contact heeft met bewoners en cliënten kon meedoen aan een workshop, ook onze vrijwilligers. Dat heeft Zet fantastisch gedaan. Op een aansprekende manier, in begrijpelijke taal, zodat het echt blijft hangen."

De grootste eyeopener was voor de meeste medewerkers dat het begrip ouderenmishandeling zoveel breder is dan fysiek geweld. Van Boxmeer: "Wij praten hier liever over niet gewenst gedrag. Dan heb je het even goed over mensen kleineren, negeren of pesten. Maar ook over familie die bewoners tegen hun wil eten opdringt of vrijwilligers die mensen te zeer pushen om aan een activiteit mee te doen, terwijl ze daar absoluut geen zin in hebben. Meestal gebeurt dat met de beste bedoelingen, maar onze visie is dat je de keuze van bewoners en cliënten moet respecteren. Dat moeten we dus aankaarten, dat kan best lastig zijn."

Project
Brabantse zorginstellingen ondersteunen bij het signaleren van en op de juiste manier omgaan met vormen van ouderenmishandeling door middel van advies, trainingen op maat, een borgingsplan en het leggen van relaties met Steunpunten Huiselijk Geweld.

Doel
Beschermen van kwestbare ouderen, bewustwording creëren rond niet gewenst gedrag en aanreiken van handelingsmogelijkheden.

Partners
Brabantse Steunpunten Huiselijk Geweld (huidige naam: Veilig Thuis organisaties)
Landelijk Platform Bestrijding Ouderenmishandeling
Diverse zorginstellingen in Noord-Brabant

Bronnen
Zorginstellingen
Steunpunten Huiselijk Geweld

Periode
2009-2013

Henri van Boxmeer, directeur cluster Schijndel van zorgorganisatie Laverhof

Om het onderwerp uit de taboesfeer te halen organiseerde Laverhof zelf bewoners- en familiebijeenkomsten rond het thema pesten. “Dat klinkt wat minder beladen, maar kan ook een behoorlijke impact hebben. Vaak hebben mensen zelf niet eens in de gaten dat ze het doen, of dat ze gepest worden of buitengesloten.” Om de aanpak te borgen is het onderwerp opgenomen in de methodiek familiezorg die Laverhof hanteert.

Nieuwe medewerkers worden door de eigen afdelingscoördinatoren getraind, die daar door Zet voor zijn opgeleid. Ook dat geeft continuïteit. “Het is voor alle partijen een bewustwordingsproces. Natuurlijk wordt er nog wel eens gepest, maar bewoners en medewerkers zijn er inmiddels wel meer alert op en durven het over het algemeen beter bespreekbaar te maken.”

10 JAAR GASTVRIJ VERVOER

"IK HEB VEEL CHAUFFEURS DE OGEN GEOPEND"

Als er morgen plotseling een training gegeven moet worden waarbij een blinde ervaringsdeskundige gewenst is, geen nood: bel Ad Huijben. Oké, de Oosterhouter is inmiddels 77 jaar, maar nog steeds perfect in staat om groepen te boeien. Dat deed hij met stewards van voetbalclubs, met medewerkers van VVV-kantoren, maar vooral met beroepschauffeurs. "Even rekenen, ik denk dat ik wel aan bijna honderd trainingen 'Gastvrij Vervoer' heb meegewerkt. Dat zijn toch zo'n 1200 chauffeurs die ik in figuurlijke zin de ogen heb geopend." In totaal trainde Zet tijdens het project 5500 chauffeurs, door heel Nederland. Van de zeven uur durende scholingsdag, was het middagdeel veruit favoriet bij de buschauffeurs. Dan konden ze de schoolbanken uit en in de praktijk aan de slag.

Huijben kijkt er met voldoening op terug: "Niet alleen was de sfeer goed, het effect van deze trainingen is dat er ook inderdaad beter rekening wordt gehouden met reizigers met een beperking." Voor de trainers van Zet was Huijben de 'Held van de Halte'. Waar de training ook plaatsvond, hij was er op tijd. Geheel zelfstandig reisde hij naar Kampen, het Limburgse Herten of Stroe op de Veluwe. "Ik denk dat we het samen, zoals ze in Oosterhout zeggen, gèf gedaon hebben."

Beroepschauffeur Jan Frijters volgde de training vijf jaar geleden en gebruikt de tips van Huijben nog steeds. "Als mentor voor nieuwe Arriva-chauffeurs leg ik op het station in Breda bijvoorbeeld uit waar de geleidelijnen voor dienen. Maar ook hoe je reizigers in een rolstoel, met een rollator of kinderwagen even kunt helpen." Toch komt de boodschap volgens Frijters veel beter over als je die informatie krijgt van iemand die uit eigen ervaring spreekt. Zelf zou hij de training ook best opnieuw willen volgen. "Misschien goed om dan ook mee te nemen hoe je reizigers met een verstandelijke of psychische beperking het beste kunt benaderen."

Project
Gastvrij Vervoer

Doel
Het wegnemen van handelingsverlegenheid bij beroepschauffeurs, zodat ze voor hen nieuwe reizigers (met een beperking) goed in de bus kunnen verwelkomen.

Partners
ROC's van Eindhoven en Enschede
Vervoersmaatschappijen Arriva, Connexxion, Hermes, Syntus en Veolia

Bronnen
CBR, ROC's en vervoersmaatschappijen.

Periode
2010–2014

Foto: Omroep Brabant

Foto: Stichting Zet

Jan Frijters, buschauffeur bij Arriva

Ad Huijben, topvrijwilliger bij diverse trainingen van Zet

10 JAAR

Foto: Frank Poppelaars

Wij zijn Zet. Wij werken aan een samenleving waarin iedereen meetelt en mee kan doen. Omdat we geloven in gelijke kansen en de meerwaarde van diversiteit, maar ook omdat het nodig is. Een vitale, leefbare en toekomstbestendige samenleving vraagt om actieve participatie van burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties. Zet is een cruciale schakel in deze beweging. Wij signaleren, jagen aan, realiseren doorbraken, nemen drempels weg. We komen op voor kwetsbare groepen en brengen de juiste partijen en inzichten bij elkaar. We verenigen belangen, mobiliseren betrokkenheid en zetten spelers in hun kracht. We maken verbinding met andere sectoren, vanuit het besef dat sociale innovatie steeds vaker uit crossovers wordt geboren. Zo vertalen we beleid in maatschappelijk rendement. Als dat ook uw streven is, bent u aan Zet.

ÉÉN TEAM

10 JAAR DEMENTIE VRIENDE-LIJK

"JE ZIET GEWOON DAT HET VEEL ENERGIE GENEREERT IN DE GEMEENSCHAP"

Het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) noemt dementie de grootste volksziekte van de 21e eeuw. Ook de Programmaraad Zorgvernieuwing Psychogeriatrie (PGraad) was al langer van de urgentie doordrongen, zegt voorzitter Harrie Kemps. Zeker voor Brabant met zijn dubbele vergrijzing. "In 2030 hebben we hier ruim 60.000 mensen met dementie. En je ziet nu al dat mantelzorgers en professionals het samen vaak niet meer redden. Daarom besloten wij de gemeenschap te mobiliseren."

"Zo'n dertig Brabantse gemeenten hebben met steun van Zet al lokale DVG-netwerken opgezet. Daarmee lopen we behoorlijk voorop in Nederland, qua dementievriendelijkheid." Kemps staat nadrukkelijk even stil bij de vorig jaar overleden Hilde Stoop. "Vanuit Zet en haar voorgangers heeft zij het werk van de PGraad zeker vijftien jaar lang organisatorisch gedragen. Hilde was enorm gedreven en heeft dementievriendelijk absoluut mee op de kaart gezet. Ze wist mensen te binden en verzette bergen werk. Ook voor dit project."

Het is allemaal niet voor niets geweest. "We merken dat dementie echt een thema is waar mensen voor in beweging komen. Als je het organiseert, de mensen een zetje geeft, blijkt de sociale veerkracht die we zo nodig hebben er wel degelijk te zijn. Verder verwacht ik dat de sociale infrastructuur die wij opzetten ook zijn werk gaat doen voor mensen met een verstandelijke beperking of psychische aandoening. Daar spelen even goed taboes en items als respijtzorg." Kemps vindt het ook belangrijk dat de beweging verder reikt dan zorg en welzijn, dat ook woningcorporaties, verenigingen, buurthuizen, banken en andere ondernemers worden betrokken bij de DVG-netwerken. "Er worden medewerkers getraind in het signaleren van dementie en het helpen van mensen. Die mensen durven weer naar de winkel!"

De PGraad rekent op constructieve voortzetting van de financiering door gedeputeerde Swinkels van het meerjarenprogramma 'Brabant dementievriendelijk in 2020'. "Dat zou mooi zijn", zegt Kemps, "dan kunnen ook de vijftien gemeenten die al in de wacht staan snel aan de slag." De ambitie reikt inmiddels verder. Er wordt samengewerkt met Alzheimer Nederland en Zet heeft bij de Europese Unie een aanvraag ingediend voor een onderzoekproject, waar naast België en Nederland ook Engeland en Duitsland bij zijn betrokken. Op naar een dementievriendelijk Europa!

Project
Met vier Brabantse en vier Belgische koplopergemeenten lokale netwerken smeden voor een dementievriendelijke gemeenschap (DVG). Door middel van congressen, kennis- en inspiratiebijeenkomsten en dementievriendelijk.nl bijdragen aan bewustwording, kennisdeling en inspiratie.

Doel
Brabant dementievriendelijk maken: een gemeenschap die ontspannen omgaat met mensen met dementie, die hen zorg biedt en een plek in de samenleving laat behouden.

Partners
Programmaraad Zorgvernieuwing Psychocheriatrie Noord-Brabant
Expertise Centrum Dementie (ECD Vlaanderen)
Gemeenten Bladel, Oisterwijk, Steenbergen en Waalwijk (NL)
Gemeenten Geels, Herentals, Mol en Turnhout (B)

Bron
Provincie Noord-Brabant
Provincie Antwerpen

Periode
2011-2015

Foto: Frank Poppelaars

Harrie Kemps, voorzitter PGraad

Foto: www.onthoumens.be

10 JAAR ARMOEDE EEN GEZICHT GEVEN

"KINDEREN HEBBEN PAS EEN TOEKOMST ALS HUN MOEDER ER EEN HEEFT"

"De overheid voert geen doelgroepenbeleid meer, maar armoede heeft wel degelijk een sexe en een kleur", weet Gerda de Vries, directeur van Feniks, Emancipatie Expertise Centrum Tilburg. 75% van de Brabanders die onder de armoedegrens leeft, is een vrouw en in die groep zijn allochtonen oververtegenwoordigd. En daar zit bijna altijd een gezin achter. Feniks zet samen met Zet in op bewustwording rond die ongemakkelijke waarheid. "Niet alleen door relevante cijfers naar boven te halen, maar vooral ook met de verhalen daarachter. Zodat politici horen hoe het is om in armoede te leven." Een uiterst vruchtbare samenwerking. De publicaties kregen veel aandacht in de pers en ook de politiek begint wakker te worden.

Zo bleek uit 'Het vrouwelijke gezicht van armoede' (Zet, 2012) dat 94% van de alleenstaande ouders in de bijstand in Tilburg een moeder is. "Dat cijfer sloeg zodanig in, dat de Tilburgse gemeenteraad besloot om daar een focusgroep van te maken in haar armoedebeleid. Ook hebben ze op basis van ons onderzoek meer oog gekregen voor werkende armen. Bijna niemand realiseert zich dat tweederde van de alleenstaande moeders gewoon werkt, vaak in deeltijd, tegen minimumloon." De gemeente verdient volgens De Vries een dikke pluim voor het verstrekken van de opdracht. "We vervullen in Tilburg absoluut een voorbeeldfunctie. Je ziet dat het onderwerp nu ook landelijk wordt opgepikt, bijvoorbeeld door Movisie."

Het thema is actueler dan ooit. "De kloof tussen arm en rijk, goedopgeleiden en mensen zonder startkwalificatie wordt steeds groter. We moeten vooral meer banen gaan creëren

Project
Het samen met partners uitvoeren en publiceren van onderzoeken naar de omvang en gevolgen van armoede onder vrouwen, het verzorgen van presentaties en het organiseren van de conferentie 'Weg uit de armoede: Brabantse vrouwen in de kijker'.

Doel
Armoede onder vrouwen opnieuw op de politieke agenda krijgen zodat in beleid en uitvoering gewerkt kan worden aan structurele veranderingen.

Partners
Gemeente Tilburg, Feniks, Emancipatie Expertise Centrum Tilburg, Provinciale Vrouwenraad Noord-Brabant (PVR), Vereniging Brabantse Uitkeringsgerechtigden Samen (BUS), Voedselbank Zuid-Nederland, Stichting Leergeld, Arme kant van Nederland/EVA, EVA Werkgroep Noord-Brabant, Stichting Vrouwennetwerk Brabant, Stichting Samen voor Gezondheid van Vrouwen, Platform minima Uden, Wmo Raad Vught, Stichting Platform Regio Oss Tegen Armoede (PROTA), Netwerk MargeInBeeld2 (Breda)

Bron
Gemeente Tilburg
Provincie Noord-Brabant

Periode
2011-2016

Foto: Feniks

Gerda de Vries, directeur van Feniks, Emancipatie Expertise Centrum Tilburg

voor laagopgeleide vrouwen. Daar vallen de klappen. De overheid moet dan wel een keer echt duurzaam werk maken van kinderopvang, haar grootste zwabberpunt van beleid." De volgende gezamenlijke uitdaging heeft De Vries al op de korrel: het ontmaskeren van de participatiesamenleving, op het overvragen van vrouwen bij onbetaalde zorg. "80% van de intensieve mantelzorgtrajecten wordt gedaan door een vrouw. Daarom willen we samen met Zet ook het emancipatie-effect toetsen van de transities in Tilburg." Wordt vervolgd...

Foto: Brabants Dagblad

10 JAAR LEEFBAAR-HEID

"JE ZIET OVER EN WEER BEGRIP ONTSTAAN"

Op basis van de L@B-menukaart klopten 43 projecten aan bij Zet, met name voor visie- en planvorming, kennisdeling, procesbewaking en -begeleiding. Stichting Zorgboerderij Kakelbont in Dinteloord kreeg ondersteuning bij het aanvragen van de subsidie, vertelt Ingrid Havermans, één van de drijvende krachten. "Gelukkig maar, want anders was het niet gelukt. Wij zijn zelf meer van het doen." Kakelbont bood al langer dagbesteding voor kinderen en volwassenen met een indicatie. In 2011 werd gestart met een leervoorziening voor jongeren die door gedragsproblemen uitvallen in het regulier mbo. "Bij ons konden ze alsnog hun diploma halen. Dat smaakte naar meer. Maar omdat meisjes blijkbaar niet zoveel hebben met het boerderijwerk, wilden we uitbreiden met ouderenzorg en horeca." Kakelbont zocht samenwerking met het Kellebeek College (ROC West-Brabant), de dorpsraad van Dinteloord en de Stichting Samenwerkende Zorgboeren Zuid. Partner Marianne Rommens en haar man, die het pluimvee- en fruitbedrijf runnen, investeerden in het gebouw. Omdat het initiatief bijdraagt aan het opplussen van de leefbaarheid in de regio, droeg de provincie substantieel bij aan de opstart- en inrichtingskosten. "Zonder die steun was dit er allemaal niet geweest. Dan waren we er echt niet aan begonnen."

Het gaat hier niet om winst maken. Wat ze verdienen met de brasserie of vergader-arrangementen, komt weer ten goede aan de dagbesteding. Het draait inmiddels zoals ze voor ogen hadden. "Voor mensen met dementie werkt groen beter dan beton, qua beleving en ontspanning", weet Ingrid. "Hier lopen ze niet weg." Het mooiste vindt ze dat alles op een natuurlijke manier samenkomt. Kinderen van de dagbesteding die gewoon lekker samen spelen met jonge gasten of jeu-de-boulen met ouderen van de dagopvang, bezoekers die de wereld achter hun voedsel weer ontdekken, bedrijven en toeristen die worden geholpen door de jongens en meiden van de leervoorziening. "Dat geeft echt een extra dimensie en zin aan wat we hier doen. Je ziet over en weer begrip ontstaan. We leren allemaal van elkaar."

Ingrid en Marianne bezochten ook de avond die Zet organiseerde om ervaringen uit te wisselen met initiatiefnemers van andere L@B-projecten en elkaar te inspireren.

www.zorghoevekakelbont.nl

Programma
Leefbaarheid@Brabant (L@B)

Doel
De leefbaarheid in Brabant stimuleren door het zelforganiserend vermogen van (bovenlokale) netwerken te versterken.

Partners
Uitgangspunt binnen L@B is dat de initiatieven samenwerking tussen de 4 O's bevorderen (Ondernemers, Onderwijs, Omgeving en Overheid). Naast de provincie variëren de partners per project.

Bron
Provincie Noord-Brabant verleende subsidie tot een percentage van de projectkosten. Cofinanciering was vereist.

Periode
2012-2015

Ingrid Havermans en Marianne Rommens, Zorghoeve Kakelbont.

10 JAAR MOBILITEIT OP MAAT

"MOOI WAT JE MET DE EIGEN KRACHT VAN INWONERS KUNT BEREIKEN"

"Wij voorzagen dat de nieuwe aanbesteding openbaar vervoer een behoorlijke impact zou kunnen hebben op de mobiliteit in kleine kernen. Juist daar zijn mensen erg afhankelijk van de Regiotaxi en het OV. Zet inventariseerde op ons verzoek de mobiliteitsbehoeften in het Land van Cuijk. Op basis daarvan hebben we drie pilots opgezet en uitgevoerd om de leefbaarheid in die gebieden te versterken." Vica Extra vertegenwoordigde de opdrachtgever in het project en was zelf nauw betrokken bij de pilot rond Maasziekenhuis Pantein. Daar werd de ingang beter toegankelijk gemaakt en kwam een koffiehoek met informatiescherm, waarop iedereen nu duidelijk kan zien hoe laat zijn taxi of bus arriveert. Ook werden de baliemedewerkers getraind om mensen te helpen bij vervoersvragen.

"Zet heeft als projectleider veel tijd en energie gestoken in het delen van het vraagstuk en de verantwoordelijkheid. Dat betrekken van partijen leidt tot gedeeld eigenaarschap en zorgt dat andersoortige oplossingen mogelijk zijn", stelt Extra. Voor Vianen werd die oplossing gevonden in een vervoersdienst door vrijwilligers en in Sint Hubert bleek het knelpunt gebrek aan kennis over het OV. Daar werd een mobiliteitspunt ingericht, Zet trainde ook de mobiliteitsconsulenten. In alle drie de pilots werd veel aandacht gegeven aan het communiceren van de oplossingen en aan een goede structuur, zodat de bewoners het initiatief na de pilot zelf kunnen voortzetten. "We wilden voorkomen dat alles aan één of twee vrijwilligers hangt. Ik denk dat dat heel aardig gelukt is, bij alledrie de pilots."

"Mooi om te zien wat je vanuit de eigen kracht van inwoners samen aan zo'n probleem kunt doen." Volgens Extra is dat de kern van het succes. Ze is er trots op dat haar regio zo'n vooruitziende blik heeft gehad en dat de Toolkit Bereikbare Regio nu bijvoorbeeld Brabantbreed wordt gebruikt. "Dat uitnutten van onze ervaringen is vanaf het begin de opzet geweest. En natuurlijk ben ik vooral blij dat we met z'n allen goede lokale oplossingen hebben gerealiseerd."

Project
'Mobiliteit voor iedereen': ontwikkelen en begeleiden van drie pilotprojecten in het Land van Cuijk. Op basis hiervan is de Toolkit Bereikbare Regio ontwikkeld.

Doel
Alternatieve mobiliteitsoplossingen realiseren om de leefbaarheid van een landelijk gebied als Noordoost-Brabant te behouden en versterken.

Partners
Servicepunt Regiotaxi Noordoost-Brabant
Maasziekenhuis Pantein
Vervoersbedrijven
Afdelingen verkeer en vervoer en Wmo-vervoer van vijf gemeenten in het Land van Cuijk
Welzijnsorganisaties
Reizigersplatform
Dorpsraden
Provincie Noord-Brabant
GGA

Bron
GR-KCV Regio Brabant Noordoost
Provincie Noord-Brabant

Periode
2011-2015

Privéfoto

Vica Extra, manager Servicepunt Regiotaxi Noordoost-Brabant

Tip van Zet: ook in 2016 geldt de provinciale subsidieregeling kleinschalige mobiliteitsoplossingen. Voor meer informatie: wijzijnzet.nl

Foto: Stichting Zet

10 JAAR NET-WERKEN VERSTER-KEN

"ZET IS DE VERBINDENDE SCHAKEL TUSSEN DE NETWERKEN"

Zet verleent in opdracht van de provincie Noord-Brabant structurele ondersteuning aan diverse netwerken in het sociale domein, zoals de Brabantse Raad voor Informele Zorg (BRIZ). Joëlle Tacke-Groten is al ruim tien jaar voorzitter van de BRIZ en heeft de oprichting van Zet actief meegemaakt. "Zet is voor mij de verbindende schakel tussen de netwerken. Jullie ondersteunen ons niet alleen, maar zorgen ook voor het koppelen van doelstellingen en activiteiten, zonder zaken over te nemen. Ieders eigenheid en autonomie is gewaarborgd."

Wat de netwerken volgens haar gemeen hebben, is dat ze alle werken aan de zelfredzaamheid van de burger. "Onze kracht is dat we in het veld actief zijn, op lokaal niveau, en daar de juiste ingangen vinden. Daarmee leveren wij een belangrijke, laagdrempelige bijdrage aan een vitaal, leefbaar en inclusief Brabant. Zo ontwikkelen wij als BRIZ oplossingen om overbelasting bij mantelzorgers tegen te gaan. Deze groep speelt een cruciale rol in het streven om burgers zo lang mogelijk zelfstandig thuis te laten wonen. Als we daar goed mee omgaan dient dat ook een economisch belang. Want wie naast zijn zorgtaak kan blijven werken, komt niet in een uitzichtloze uitkeringssituatie terecht." De activiteiten van de netwerken vullen elkaar vaak prachtig aan, vindt Joëlle. "Denk aan gemeenschapshuizen die respijtzorg bieden of mensen helpen bij arbeidsre-integratie. In feite vormen we samen de bron van waaruit Brabant kan werken aan zijn sociale veerkracht."

Activiteit
Ondersteuning van netwerken in het sociale domein, in opdracht van de provincie Noord-Brabant.

Doel
Het realiseren van samenwerking, verbinding en versterking van de Brabantse netwerken.

Netwerkpartners
BRIZ komt op voor de collectieve belangen van Brabantse mantelzorgers.
BUS werkt aan het vergroten van onafhankelijkheid van mensen met een (financiële) achterstand tot de arbeidsmarkt.
't Heft helpt Brabantse gemeenschapshuizen moderniseren en positioneren in de nieuwe maatschappelijke orde.
PGraad maakt Brabant dementievriendelijk.
Ypsilon-Trialoog ondersteunt en versterkt familieleden en naasten van mensen met psychiatrische ziektebeelden.
PVR bevordert deelname van vrouwen aan alle facetten van de samenleving.

Bron
Provincie Noord-Brabant

Periode
2006-2016

Privéfoto

Joëlle Tacke-Groten, voorzitter van de Brabantse Raad voor Informele Zorg (BRIZ).

De club is volgens haar nog niet compleet. "Ik denk bijvoorbeeld aan een netwerk als Veilig Thuis, zodat we ook meer aandacht kunnen vragen voor ontspoorde zorg als schrijnend gevolg van overbelasting bij de mantelzorger. Ook zou ik het zorgonderwijs er graag nóg meer bij betrekken. De samenwerking tussen zorgprofessional en mantelzorger is van wezenlijk belang om de zorg thuis langer en met plezier vol te kunnen houden. Tot slot zie ik de ouderenbonden en Vereniging Kleine Kernen als belangrijke partners voor het oplossen van sociaal maatschappelijke vraagstukken op lokaal niveau."

Foto: www.onthoumens.be

"HET GAAT NIET OM DE CIJFERS,

VAN
OUTPUT
NAAR
IMPACT

MAAR OM WAT WE TEWEEG BRENGEN"

Foto: studio Ten Bosch

Vlnr: Frank Kemper en André Megens, respectievelijk adviseur/onderzoeker en operationeel manager bij Zet, en Erik van den Oord van Ivanhoe Management.

Als vaste partner voor het sociale domein maakt Zet elk jaar prestatieafspraken met de provincie Noord-Brabant. Daar speelt al langer de ambitie om meer grip te krijgen op het effect van gepleegde interventies. Voor Zet aanleiding om een eigen instrument te ontwikkelen voor het meten van maatschappelijk rendement. “We werken met gemeenschapsgeld, dat schept verplichtingen”, zegt initiatiefnemer André Megens, operationeel manager bij Zet. “Dat gaat wat ons betreft niet alleen over verantwoording afleggen. Natuurlijk moet je laten zien of er efficiënt gewerkt is en je de afgesproken prestaties hebt geleverd in een project. Maar hebben we ook bijgedragen aan de beoogde maatschappelijke veranderingen? Juist dát willen we inzichtelijk maken. Wat brengen we teweeg in de samenleving? Wat heeft het voor de mensen opgeleverd? Op basis daarvan kun je ook met opdrachtgevers en andere stakeholders bespreken waar het beter kan.”

WAARDE CREËREN

De behoefte om verder te kijken dan SMART-geformuleerde doelstellingen past helemaal in de tijdgeest, stelt Erik van den Oord van Ivanhoe Management. Van den Oord is een expert in nieuwe businessmodellen: “Je ziet het overal in de maatschappij. Het gaat niet meer alleen om geld verdienen, maar om het creëren van maatschappelijke waarde. Een bedrijf als Tony Chocolonely heeft een jaarverslag van 20 pagina’s. Daarvan gaan er twee over de financiën, de rest over hun activiteiten om de wereld mooier en beter te maken.” Ook giganten als Google, Microsoft en Philips hechten daar steeds meer waarde aan. “Voor Zet is maatschappelijk rendement zelfs de corebusiness. Daarom is het zo goed om dat beter inzichtelijk te maken.”

EEN WERKBAAR MODEL

Van den Oord ontwikkelde de methodiek samen met Zet-onderzoeker Frank Kemper: “Het moest natuurlijk wel een werkbaar model zijn. Dan stuit je al snel op de vraag hoe grondig je wilt meten en hoeveel tijd en energie je daar in wilt steken. Er bestaat uitgebreide literatuur over effectmeting en er bestaat al een scala aan meetinstrumenten, vaak complex en arbeidsintensief met dikke rapporten als resultaat. Eén ding was duidelijk: dat wilden we niet. Je moet je ook afvragen of je overal een prijskaartje aan moet willen hangen. Zodat je kunt zeggen: een euro geïnvesteerd levert een waarde van €1,25 op. Daar moet je dan wel een groot aantal betwistbare aannames voor doen.” Hij noemt er een paar.

DE HAKEN EN OGEN

Kun je een maatschappelijke verandering wel toeschrijven aan een concreet project? De samenleving is nu eenmaal geen laboratorium waarin je het effect van één variabele kunt meten, terwijl je alle andere factoren onder controle houdt. Alles gaat gewoon door. En Zet werkt meestal vanuit de tweede lijn, in samenwerkingsverbanden. Wie heeft er dan precies wat bijgedragen?

Van den Oord: “Uiteindelijk hebben we gezegd: we verzamelen de cijfers, de feiten en de verhalen. We vragen op een snelle, eenvoudige manier de direct betrokkenen naar de beoogde en gerealiseerde maatschappelijk impact. En dat brengen we samen in één overzichtelijke rapportage, altijd met dezelfde zes vaste elementen.”

EEN MOOIE SAMENVATTING

Kemper licht ze toe aan de hand van het project rond de Dorpsauto in Boerdonk (zie volgende pagina). “Op basis van een startsessie leggen we met de stakeholders vast wat de ambitie is en welke maatschappelijke waarden ze willen realiseren. Kortom: wat is de beoogde impact? Bij 'input' scoren we ieders investering in tijd en middelen en onder 'aanpak' beschrijven we de specifieke rol en bijdrage van Zet aan het project.” Megens lacht: “Het blijft wel óns instrument.” 'Output', vervolgt Kemper, is het resultaat in cijfers, 'outcome' de mate waarin de directe projectdoelen zijn gerealiseerd en of dat doeltreffend en doelmatig gebeurd is, waar mogelijk ondersteund met reviews. “Als afronding vragen we de stakeholders in hoeverre de beoogde waarden zijn gerealiseerd. Die uiteindelijke impact visualiseren we in een waardenweb. Een mooie samenvatting van het maatschappelijk rendement.”

DIEPERE LAAG

De compactheid van de presentatie is meteen de grote kracht, vindt Megens. “Je ziet de belangrijkste gegevens over het project in één oogopslag. Het is een interactief model. Online en in presentaties kun je bijvoorbeeld doorklikken naar bijzonderheden over de gebruikte methodieken of naar een filmverslag of ervaringen van de profijtgroep. Er is dus ook een diepere laag.” Kemper wil voor alle duidelijkheid even gezegd hebben dat de beoogde impact in dit geval met terugwerkende kracht is vastgelegd. “Om ons model te ontwikkelen en te toetsen hebben we bewust een paar lopende projecten genomen, waarvan de verf amper droog was”, stelt Kemper. “Er moest wel iets te meten zijn.”

MAATSCHAPPELIJK RENDEMENT
DORPSAUTO BOERDONK

1 BEOOGDE IMPACT

"DE PROVINCIE HEEFT EEN UITGESTREKT BUITENGEBIED. WIJ WILLEN DAT IEDEREEN TOEGANG HEEFT TOT VERVOER. WIJ GELOVEN IN DE KRACHT VAN MENSEN EN HUN INITIATIEVEN. WIJ ONDERSTEUNEN LOKALE INITIATIEVEN."

Christophe van der Maat, gedeputeerde mobiliteit

2 INPUT

De investering in het project bedraagt € 13.000 van de Provincie, inbreng van een auto door garagebedrijf Geerts, 16 uren inzet van de gemeente en 112 uren sociaal kapitaal uit de gemeenschap.

3 AANPAK

Zet vroeg subsidie aan, voerde het haalbaarheidsonderzoek uit en hielp bij het inrichten van de projectstructuur. Zet ondersteunde ook de vrijwilligers.

Lees meer

"VANUIT ZET SCHAKELEN WIJ NAAR RESULTAAT."

Kamieke van de Riet, adviseur Zet

4 OUTPUT

Vanaf het begin heeft de dorpsauto in Boerdonk 7 vrijwilligers. In het eerste jaar zijn 165 ritten gemaakt en 50 bewoners hebben gebruik gemaakt van de dienst.

Lees meer

5 OUTCOME

"WIJ ZIJN INIATIEFNEMERS VAN DE SUCCESVOLLE DORPSAUTO. HET OVERTREFT ONZE STOUTSTE VERWACHTINGEN. DE AUTO WORDT OOK GEBRUIKT VOOR RITTEN NAAR HET DORPSHUIS. DAT VERSTERKT DE LEEFBAARHEID VAN ONZE KLEINE KERN."

Bekijk de film

6 IMPACT

De volgende waarden zijn gerealiseerd:

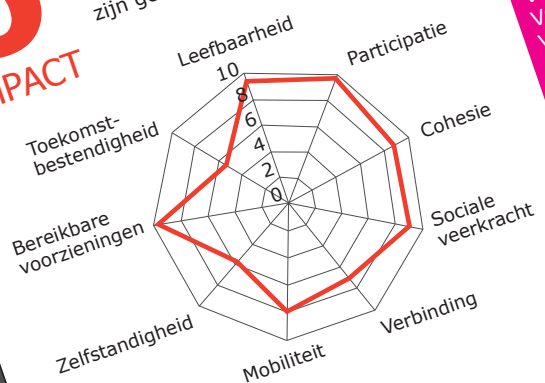

Lees meer

schakel naar sociaal resultaat

Provincie Noord-Brabant

GEVOEL KUN JE NIET TURVEN

De meting in Boerdonk bewees voor Kemper overtuigend de meerwaarde. “We zaten nu niet alleen met de provincie en de gemeente om tafel, maar ook met passagiers, de vrijwilligers die de mensen vervoeren en de garagehouder die de auto beschikbaar stelt, omdat hij iets terug wil doen voor de gemeenschap waarin hij altijd zijn brood heeft verdiend. Dan merk je echt de betrokkenheid. Je hoort hoe fijn het is als je naar een ziekenhuis moet voor een spannend onderzoek en de chauffeur even mee naar binnen gaat en je gezelschap houdt. Maar ook dat die vrijwilliger weer blij is met de waardering. Hem levert het ook wat op. De insteek is mobiliteit, maar zo krijg je ook in beeld wat het verder allemaal oplevert. Dat is ook maatschappelijk rendement, maar dat kun je dus niet turven.”

MOTIVATIE EN PROFESSIONALITEIT

Van den Oord vindt het een mooie illustratie van een winstpunt dat we nog niet geraakt hebben: “Doordat je met de opdrachtgever en samenwerkingspartners expliciet uitspreekt welke waarden je samen wilt realiseren, versterk je het gevoel van eigenaarschap bij alle stakeholders en de motivatie om zich daarvoor in te zetten.” De rapportages zijn volgens hem ook bij uitstek geschikt voor kwaliteitsverbetering. Uiteraard een aspect wat ook Megens aanspreekt, vanuit zijn functie. “Het is natuurlijk niet de bedoeling dat we alleen succesverhalen meten. Elke uitkomst kunnen we gebruiken om onze mensen en organisatie verder te professionaliseren.”

MAATSCHAPPELIJKE WAARDE

“Evaluatie is overigens geen onderdeel van de methodiek”, zegt Kemper. “Maar de meting vormt wel een prima basis om samen het gesprek te hebben over wat er goed ging en wat er beter zou kunnen. En wat je er van kunt leren voor andere projecten.“ Het format wordt momenteel verder uitgekristalliseerd. Over de basis die er ligt zijn ze alledrie tevreden. Het instrument levert nu al een overzichtelijk beeld, snel en met beperkte inspanning. Van den Oord ziet er zelfs een nieuw product in waar Zet ook klanten mee kan helpen. Onder andere een lokale Rabobank en een streeknetwerk toonden al belangstelling om er mee aan de slag te gaan. “Ook die willen graag grip krijgen op de maatschappelijke waarde van hun werk. De tijd is er rijp voor.”

TRANSIT
DE KEUK

HET VERVOLG: HOE STAAN WE ER VOOR?

IES AAN ENTAFEL

Vorig jaar spraken we voor ons eerste jaarmagazine drie Wmo-wethouders over de transities in het sociale domein. Bijna een jaar later nemen we opnieuw de tussenstand op, in een iets andere samenstelling. Naast Lenie Scholten (Eindhoven), Miriam Haagh (Breda) en Hans Kokke (Tilburg) is dit keer ook René Peters aangeschoven, die in Oss verantwoordelijk is voor het Wmo-beleid. Op tafel staan lekkere happen, geleverd door Prins Heerlijk uit Tilburg[1]. Zet-adviseurs Frank Kemper en Ingrid Dam serveren weer de vragen.

TERUGBLIK OP 2015: TEVREDEN-HEID OVER-HEERST

De transitie van het sociale domein was een van de grootste wijzigingen in decennia voor het lokale beleid. De vier wethouders zijn niet ontevreden met de stand van zaken. Wat zien ze als successen?

Kokke: "Het was een druk jaar, we moesten nieuwe processen en structuren inrichten, de herindicaties kostten veel tijd. Maar vervelende incidenten zijn uitgebleven. De problemen met het faillissement van Thebe thuiszorg of het uitbetalen van persoonsgebonden budgetten (pgb's) hebben we goed opgevangen. De cliënten hebben daar niets van gemerkt. Ik sprak vorig jaar al mijn vertrouwen uit in de zorgaanbieders, dat hebben ze niet beschaamd. Daar ben ik wel blij om."

Haagh kijkt ook terug op een mooi en leerzaam jaar: "Breda is erin geslaagd om de cliënt echt centraal te stellen, daar ben ik wel trots op. De samenwerking met nieuwe partners is ook gegroeid, zoals met de zorgverzekeraars." Peters is tevreden met de regionale samenwerking: "We zitten met alle wethouders op één lijn. De zorgaanbieders gedragen zich als partners waar je een beroep op kunt doen. We staan samen voor dezelfde opgave." Scholten noemt als succes de krachtenbundeling in de wijkteams: "Alle eerstelijnsmedewerkers hebben ontslag genomen bij hun moederorganisaties en zijn in dienst gekomen van de nieuwe organisatie WIJeindhoven."

ONDER-TUSSEN AAN DIE ANDERE KEUKEN-TAFELS

De gemeenten voeren nu een jaar keukentafelgesprekken om de vraag om Wmo-voorzieningen te beantwoorden. Wat zijn de ervaringen?

In Breda zorgen partijen als het ouderenwerk, Humanitas, MEE, de Zonnebloem en het Rode Kruis samen voor de eerste toegang, onder de vlag van 'Zorg voor elkaar Breda'. Haagh: "Het zijn vrijwilligers en professionals bij elkaar. Die luisteren heel goed naar de echte vraag. Iemand vraagt bijvoorbeeld om huishoudelijke hulp, maar blijkt meer geholpen als iemand uit de buurt meegaat om boodschappen te doen. Dat werkt. Het wordt moeilijker als echt meer maatwerk nodig is. We gaan nu starten met een experiment om meer in arrangementen te werken. Zodat bijvoorbeeld dezelfde persoon huishoudelijke hulp én begeleiding geeft. Dat vraagt om een andere inzet vanuit zorgaanbieders. Stap voor stap komt de vernieuwing tot stand."

In Oss loopt de toegang via de gemeente of via de wijkteams. Dat gaat goed, maar kan beter volgens Peters. Een voorbeeld: "Bij de herindicaties troffen we een gezin met twee kinderen die allebei dagbesteding nodig hadden. Het ene kind verbleef in een instelling, voor het andere kind kregen ze een pgb. Maar het lag thuis in de box en meer gebeurde er niet. Dan denk je: weg pgb, daar moet zorg in natura bij. De consequentie is wel, dat het gezin dan geen inkomsten meer heeft. Natuurlijk is daar

[1]Stichting Buitengewoon leren en werken - Prins Heerlijk leidt jongeren die door hun beperkingen weinig kans maken op de arbeidsmarkt op tot medewerker horeca en dienstverlening (www.prinsheerlijktilburg.nl)

meer aan de hand, ook met die ouders. Stop je zonder meer het pgb, dan schept dat een hele hoop andere problemen. We moeten leren om breder te kijken."

Kokke: "Uiteindelijk gaat het erom dat je de lef toont om af te wijken van de wet- en regelgeving. Daar praten we over op het niveau van bestuurders en directie, maar pakken de professionals die ruimte? En krijgen ze de vrijheid? Ik heb wel eens het idee dat er een managementlaag tussen zit die dat heel eng vindt. We hebben ook veel regeltjes, zeker bij de participatiewet. Er wordt veel te veel gecontroleerd of het allemaal wel rechtmatig is. Kijk liever naar doelmatigheid."

Aan de keukentafel geldt als vuistregel: je krijgt wat je nodig hebt, niet waar je recht op hebt. Maar bij werk en inkomen gaat het wel om de toets of aanspraken rechtmatig zijn. Ondersteuningsvragen zijn verweven met de financiële situatie. Dat maakt de afweging aan de keukentafel ingewikkeld.

Scholten: "Wij gebruiken in Eindhoven het afwegingskader uit Zaanstad, 'Hemelse Modder' heet dat. Dat is heel boeiend, je maakt steeds de afweging: wat is vanuit het perspectief van de persoon wenselijk, wat is het maatschappelijk rendement en hoe verhoudt zich dat tot de regelgeving." Andere wethouders noemen het vergelijkbare toetsingskader van het Instituut voor Publieke Waarden met als criteria rechtmatigheid, eigen kracht en doelmatigheid.

INTEGRAAL WERKEN EN DE WEER-BARSTIGE PRAKTIJK

De drie decentralisaties zouden in elkaar moeten grijpen, maar dat gaat nog niet vanzelf. De Wmo gaat uit van eigen kracht, de participatiewet ademt nog altijd een sfeer van controle en verplichtingen, terwijl de jeugdwet veiligheid met een hoofdletter schrijft en vooral risico's wil beheersen.

Haagh: "In Breda kozen we er bewust voor om niet meteen alles op de schop te gooien. De basisgedachte was: de zorg gaat door, hoe dan ook. Onze cliënten moesten zo weinig mogelijk merken van het keiharde werken achter de schermen. En als het nodig is hebben we mensen in de organisatie met doorzettingsmacht. Een beetje zoals onze stadsmariniers bij veiligheid, maar dan voor de zorg. Als er iemand tussen wal en schip lijkt te belanden, zorgen deze zorgverbeteraars dat er binnen een week uitzicht is op een oplossing. Het gaat daarbij vooral om de complexere gevallen, dat zijn er geen duizenden. Dat lukt wel."

Een belangrijke breuklijn ligt tussen de Jeugdwet en de Wmo. Je krijgt tot je achttiende ondersteuning en beschermd wonen. Maar je bent na je verjaardag niet opeens zelfredzaam. De zorg valt wel weg. Peters ziet daar geen algemene oplossing voor: "Maatwerk kun je de ene keer wel leveren, de andere keer niet."

Kokke: "Je moet kijken of je verder komt door de wetten te combineren. Als iemand zorgtaken heeft en geen werk, dan zeggen wij: je doet mantelzorg, dat is een tegenprestatie. Zo kun je iemand ontzien. Maar kun je ook spelen met de kostendelers-norm? Voorbeeldje: een man heeft een herseninfarct gehad. Zijn moeder wil voor hem zorgen en trekt bij hem in. Dan wordt de man gekort op zijn uitkering. Als dat ertoe leidt dat moeder bij hem weggaat en daarmee de mantelzorg moeilijk wordt, dan zijn we verder van huis."

Peters: "Ik heb vanuit Zorg en Welzijn problemen waar mijn collega van Werk en Inkomen raad mee zou weten. Maar hij heeft het budget niet. Daar zit de verkokering."

Scholten: "Wij hebben daar één begroting van gemaakt. De participatiegelden zitten bij het Wmo- en het jeugdbudget. Dat gaat niet om de uitkeringen, maar wel het budget voor participatie en arbeidsintegratie. Dat werkt heel goed."

>

ÉÉN REGISSEUR, GEEN DOGMA

In de jeugdzorg geldt, zeker bij multiproblem-gezinnen, als stelregel: één gezin, één plan, één regisseur. In de praktijk blijkt dat niet gemakkelijk te realiseren

Haagh: "Vaak kan het gewoon niet. Het is soms al heel mooi als je het aantal professionals van achttien kunt terugbrengen tot tien. Soms is specifieke kennis nodig, soms ben je wettelijk verplicht om er anderen bij te halen. Eén regisseur is een goed streven, maar maak daar geen dogma van. Waar we echt winst kunnen halen, is bij onze eigen manier van werken. We hebben nu meerdere plaatsen waar iemand om ondersteuning kan vragen: bij Zorg voor elkaar Breda, maar ook bij de Kredietbank, het CJG Breda of de huisarts. We hebben negen verschillende ingangen. Waar iemand zijn vraag neerlegt, bepaalt ook vaak het verdere pad. Dan gaan we met een ondersteuningsvraag aan de slag, terwijl het financiële probleem eigenlijk het meest urgent is. De kunst is om de vraag zo snel mogelijk op de juiste plek te krijgen, zeker bij meervoudige problematiek."

HUISHOU-DELIJKE ZORG?

Bij de herindicaties is voor veel cliënten de huishoudelijke zorg vervallen. In de pers verschijnen berichten dat mensen uit angst voor hoge eigen bijdragen geen beroep meer doen op zorg die ze wel nodig hebben, met escalatie van problematiek tot gevolg.

Het laatste beeld roept geen herkenning op bij de wethouders. Eigen bijdragen zijn immers inkomensgerelateerd. Peters: "Zijn het niet eerder de media die met hun berichtgeving zorgmijdingsgedrag in de hand werken? Wij hebben geen signalen van problemen. Er zijn in het verleden veel ramen gepoetst tegen eenzaamheid. Als we dat niet meer doen, komt er wellicht een andere hulpvraag naar boven. Misschien is er zwaardere inzet nodig. Of burgers zoeken zelf een weg. In Oss bleek bij de overname van de huishoudelijke zorg door een andere zorgverlener dat honderd mensen geen hulp meer nodig hadden. Waarschijnlijk organiseren ze dat nu zwart of ze laten het door een familielid doen."

GOEDE SAMEN-WERKING MET ZORGAAN-BIEDERS

Door de transities kregen de gemeenten te maken met marktwerking. Er moest worden onderhandeld en ingekocht. Voor zowel de gemeenten als de zorgaanbieders een nieuwe ervaring. Alle gesprekspartners zijn zeer te spreken over de samenwerking met de zorgaanbieders.

Peters: "Je kunt van alles vinden van het sluiten van contracten en dergelijke, maar uiteindelijk heb ik gewoon een mobiel nummer nodig. Als er iets is, dan kom je gewoon en dat is wederzijds. En dat is wel een klein mirakel, want sommige relaties stonden echt onder druk."

Gemeenten zien in zorgaanbieders een partner in de gezamenlijke opgave om vorm te geven aan goede zorg: "Er zijn problemen rond eenzaamheid, mantelzorgondersteuning en financiën. Die wil je gezamenlijk oppakken en dan het liefst zonder dat de cliënt er hinder van heeft. Bijvoorbeeld bij de

problemen met de uitbetaling van het pgb door de Sociale Verzekeringsbank: mensen hebben daar weinig last van gehad, want zorgorganisaties of gemeenten hebben dat voorgefinancierd."

De marktwerking is onder meer geïntroduceerd om concurrentie en vernieuwing te prikkelen. Daar plaatsen de wethouders hun kanttekeningen bij.

Kokke: "Je bent natuurlijk niet volkomen vrij in je keuze van zorgaanbieders. Je kunt tegen een grote speler niet zomaar zeggen: jongens, nu doen we het zonder jullie. Je hebt ze toch nodig. Er is wel ruimte gekomen voor kleinere zorgorganisaties. En je kunt ook met grote aanbieders afspraken maken over innovatie. Maar het speelveld schoonvegen en zeggen: 'we beginnen opnieuw', dat gaat niet."

Peters: "Moet je dat willen? Er zijn mensen die zeggen dat concurrentie vernieuwing brengt. Maar als je daardoor de bestaanszekerheid van instellingen raakt, dan schieten ze in een kramp en gebeurt er helemaal niets meer. Ik ben niet zo van de marktwerking. Een klein beetje concurrentie is leuk, maar met mate."

De gemeenten vinden het belangrijk dat zorgorganisaties deelnemen aan lokale en regionale overlegsituaties. Er zijn signalen over terugtrekkende bewegingen. De gesprekspartners herkennen dat niet. Mogelijk speelt dat meer bij de kleine gemeenten, of bij zorgorganisaties die in veel gemeenten actief zijn.

>

"Goed luisteren naar de échte vraag."
Miriam Haagh

AFREKENEN BLIJFT LASTIG

Het primair proces blijft een probleem. De rekeningen moeten worden betaald en dat blijkt heel complex.

Scholten: "De rekeningen worden digitaal ingestuurd. Maar de systemen van de zorgverleners passen niet op ons systeem. Dat heeft ons maanden gekost, tot de zomer werken we vooralsnog van papier. We hebben wel een slag gemaakt met de vereenvoudiging van het aanbod. Dat was eerst ingedeeld in een catalogus met 368 'producten'. Dat hebben we terug kunnen brengen tot 42."

Peters: "Alleen al de GGZ heeft 1700 verschillende codes. Het is chaos. Dezelfde benamingen staan voor een andere inhoud en omgekeerd. En hoe kan het dat beschermd wonen bij A fors duurder is dan bij B, zonder noemenswaardige verschillen? Wat zijn redelijke prijzen, hoe kom je daarachter?"

Breda kiest bij nieuwe taken voor bestuurlijk aanbesteden: "In 2014 hebben we met alle zorgaanbieders de wijze van samenwerking en tarieven bepaald. Laat maar zien wat je tarieven zijn, hoe je het berekent, wat de gevolgen zijn van welk tarief. En dan

"Ik ben niet zo van de marktwerking."
René Peters

resultaatgericht, niet uurtje-factuurtje. Er moet flexibiliteit zijn, zodat je hier wat meer en daar wat minder kunt leveren als dat nodig is, zonder administratieve rompslomp. Toen medio 2015 bleek dat een van de tarieven echt knelde, zijn we er midden in de zomer voor gaan zitten, twee weken lang. Met alle aanbieders samen. Ze hebben ons er van overtuigd dat het toch wel fors minder was dan ze nodig hebben. Dat hebben we aangepast. Ook dat bedoel ik met flexibel werken."

OVER HET METEN VAN EFFECT

Kokke: "Eigenlijk is het gek dat we in het verleden nooit de vraag hebben gesteld of al die voorzieningen echt bijdragen aan de oplossing. Scootmobielen tegen de eenzaamheid, maar heb je wel iemand om naartoe te rijden? We meten klanttevredenheid, maar dat zegt niet veel. Of de hulp echt effectief is geweest, dat weet je nooit."

Scholten: "Maar dat wil ik wél weten, anders kun je wel ophouden. Ik wil weten of de zelfredzaamheid is toegenomen. Gaan mensen meer sporten, neemt het overgewicht af in de wijk? In het verleden betaalden we een jongerenwerker omdat er probleemjongeren waren. Nu zeggen we: neemt de overlast af, wordt de jeugdwerkloosheid minder? We hoeven ons niet bezig te houden met de hoe-vraag, dat is hun vak. Maar wel: werkt het? En dan is het niet genoeg dat ze hun stinkende best hebben gedaan, de bewijslast ligt bij hen."

Of een bepaalde interventie het verschil maakt, is vaak moeilijk te meten. In het sociale domein spelen veel factoren, die allemaal tegelijk van invloed zijn. Er zijn geen standaardoplossingen die altijd resultaat opleveren. Vaak is het de persoon die het doet en niet de methode. Zet heeft ooit bij een tiental veelgebruikte sociale interventies gekeken of de effectiviteit is onderzocht en aangetoond. Het resultaat: teleurstellend weinig. Ons idee: verzamel meetbare indicatoren aan het begin en bij het eind van het project. En héb het er dan samen over. Bedenk ook dat cijfers niet het hele verhaal vertellen. Maatwerkoplossingen kun je niet optellen. Verantwoording betekent ook dat je mensen meeneemt in de afwegingen die je maakt.

Peters is begonnen met horizontale verantwoording: "Een keer in de zoveel tijd gaan we in gesprek met de professionals van de zorgaanbieders en mensen van de gemeente. Ik vraag daar dan ook individuele ouders bij, at random, die bel ik op. Bere-interessant. Dan kom je erachter wat er speelt. Ik ben ook begonnen om daar raads-leden bij te betrekken."

Haagh: "Wij hebben vrij stevige gesprekken gehad met de raad, over de monitoring. Willen ze een uitgebreide cliëntenregistratie? Dat kan, maar dat vraagt nogal wat. En wat doe je daar dan mee, wat wil je weten? We hebben de afspraak gemaakt om probleemsituaties met hen te delen. Nu hebben we om de paar maanden een informele sessie met de gemeenteraad. Dan bespreken we de casuïstiek met de hulpverleners erbij én de mensen die het is overkomen. Die zijn heel erg bereid om het te vertellen en mee te denken, hoe je dat de volgende keer voorkomt. Ook als er dingen echt zijn misgegaan. Raadsleden komen dan ook met voorbeelden uit hun eigen omgeving."

DE WIJK PIEPT EN KRAAKT

Er wordt veel gevraagd van de wijk. Buren moeten naar elkaar omkijken, mensen met dementie en andere beperkingen blijven langer zelfstandig wonen. De wijk vangt ex-delinquenten op en statushouders. Er zijn krantenkoppen over verwarde personen in de wijk. Allemaal mensen met een kleine beurs, allemaal aangewezen op de sociale sector.

>

Kokke: “Dat klopt, en het absorptievermogen van sommige wijken is minimaal. Je moet dan goede afspraken maken met de woningcorporaties. Die stellen dat ook als eis: er moet begeleiding in beeld zijn voordat mensen de woning krijgen toegewezen. We hebben mensen met psychiatrische problemen ook tientallen jaren uit ons straatbeeld verwijderd. Dat is wennen. Daar ligt ook een opgave voor de wijkregisseur.”

Peters: “Oss is een minder grote stad, maar we hebben ook wijken met veel sociale huur. Wij maken er echt werk van om mensen goed te introduceren. Nu ook bij de vluchtelingen, er komt iemand van vluchtelingenwerk mee. Die belt aan bij de buren, stelt ze voor, geeft informatie en een telefoonnummer voor als er iets mocht zijn. Dat doen we zelfs bij pedoseksuelen, we bellen gewoon aan en vertellen het eerlijke verhaal. Dat werkt. Maar als er echt iets aan de hand is, dan moet je er ook meteen zijn. En vergis je niet, de tolerantie in die buurten is vaak hoger dan in een villawijk. Daar hebben we ooit een aantal minderjarige asielzoekers opgevangen, als je ziet wat dat losmaakt, daar word je niet vrolijk van. Die durven de kinderen niet in de zandbak te laten spelen als er iemand met een kleurtje door de straat loopt.”

DAGBESTEDING IN DE WIJK: VOOR IEDEREEN OF SOORT ZOEKT SOORT?

Bij de dagbesteding willen we graag doelgroepen mengen. Opvang voor iedereen, in de eigen wijk en niet naar een categorale instelling. Dat gaat niet altijd goed. Als er meer deelnemers komen met een beperking, blijven de anderen weg. En dat is ook weer niet zo vreemd. Je gaat zelf ook tennissen met mensen waar je affiniteit mee hebt. Maar als je op de algemene voorzieningen bent aangewezen, moet je verplicht mixen.

Kokke: "We hadden hier een buurthuis dat goed draaide. RIBW zag er een kans voor haar cliënten met een psychiatrische aandoening om verbinding te zoeken en een vorm van dagbesteding aan te bieden. In het begin was dat echt wel even wennen voor zowel de ‘oude’ gebruikers als de ‘nieuwe’ gebruikers. Maar je ziet nu hele mooie resultaten. Cliënten van het RIBW koken nu bijvoorbeeld maaltijden voor het wijkrestaurant. "

Scholten: “In Eindhoven hadden we de campagne Open Deuren, om te zorgen dat accommodaties hun aanbod openstelden voor verschillende kwetsbare groepen. Dat leverde op verschillende plaatsen weerstand op. We hebben er zelf ook niet genoeg prioriteit aan gegeven. Maar er zijn ook goede voorbeelden. De GGzE (Geestelijke Gezondheidszorg Eindhoven en De Kempen, red.) had een creatieve dagbesteding, die hebben ze ook opengesteld voor buurtbewoners. En die komen ook. Al zijn dat natuurlijk wel mensen die daar al voor open staan.”

Peters: “Het kan, maar vooral bij nieuwe initiatieven. Wij hebben bijvoorbeeld het Talentencentrum. Dat is een pand en daar komen de meest uiteenlopende groepen. De een wil timmeren, de ander weer iets anders. Er is een wandelclubje dat iedere maandag tien kilometer gaat lopen, daar doet van alles aan mee. Gaat prima. Maar we hebben ook een voorbeeld van een bestaand buurthuis, waar kwetsbare senioren niet welkom waren om te biljarten. Die hebben toen letterlijk het biljart opgepakt en midden in de kroeg gezet, waar iedereen kon komen. Zo kun je het ook oplossen. Het gaat gewoon lastiger als er al een publiek is dat vindt dat ze de oudste rechten hebben.”

INITIATIEVEN VAN ONDEROP

Eén van de uitgangspunten van de Wmo-transitie is dat burgers meer zelf gaan doen. Zien de wethouders meer eigen initiatief van wijkbewoners of is het een marginaal verschijnsel?

Scholten: "Het neemt wel toe in Eindhoven, maar het blijft beperkt. Vaak zijn het mensen met wat meer opleiding en sociale competenties die zich op thema's organiseren die hen aanspreken. Bijvoorbeeld de ZorgSamenBuurt, die nu in zeven wijken voet aan de grond heeft gekregen. Of het voorbeeld van een revalidatiecentrum, dat van de zorgverzekeraar de deuren moest sluiten en dat nu wordt opengehouden door ouders. Er is een huiskamer gestart door een vader wiens zoon zelfmoord pleegde. Sympathieke, kleinschalige initiatieven voor een selectief publiek; geen alternatief voor de bestaande zorg. Bij WIJeindhoven gelden eigen kracht, samenkracht en wederkerigheid als uitgangspunten. Maar het zijn doorgaans wel de professionals die op zoek gaan naar de talenten van mensen."

>

"Ik wil wél het effect weten, anders kun je wel ophouden."
Lenie Scholten

Haagh: “Wat ik mooi vind is dat ik steeds meer initiatieven zie ontstaan voor een zinvolle dagbesteding die echt aansluiten op de interessewereld van de doelgroep. Zo vangt een voetbalclub een dagdeel in de week twee dementerende mannen op die ontzettend gek van voetbal zijn. Kijkend naar de trainingen halen ze herinneringen op. Ook ontstaan steeds meer initiatieven waar muziek maken centraal staat. Vaak door professionals en vrijwilligers samen.”

Van oudsher is in kleinere dorpen de cohesie groter. Er zijn weinig voorzieningen en mensen zijn meer op elkaar aangewezen.

Maar ook in sommige stedelijke wijken ontstaan spontaan bewonersinitiatieven. Kan de gemeente een stimulerende rol spelen?

Kokke noemt het voorbeeld van een vrouw die het “kliekjes doorgeefluik” begon op facebook: wat je teveel kookt, deel je uit en eet je samen op. Zo doe je ook iets aan de eenzaamheid. “We vroegen aan die vrouw of de gemeente iets voor haar initiatief kon betekenen. ‘Ja’, zei ze: ‘Wegblijven!’ Dat is voor een gemeente niet altijd even gemakkelijk. Soms gaat het prima als je je er maar niet mee bemoeit.”

“Sommigen hebben die eigen kracht gewoon niet.”
Hans Kokke

ALGEMEEN PIJNPUNT: DE SCHULDEN-PROBLE-MATIEK

Net als vorig jaar vragen we tot slot waar de gesprekspartner buikpijn van krijgen. Of, om het positiever te zeggen: wat zou je veranderen als je een toverstokje had? Eén thema overheerst: de schuldenproblematiek.

Kokke: "Er zijn gezinnen die voor de tweede of derde generatie in de schulden zitten, die komen daar nooit meer vanaf. We zeggen wel: eigen kracht, maar je moet reëel zijn: sommige mensen hebben die kracht niet. Dan moet je het overnemen, de huur betalen en de vaste lasten. Want met een dreigende uithuiszetting is de stress te groot om je leven nog op orde te krijgen. Onze samenleving is zo ingewikkeld geworden. Ze hebben recht op van alles, zorgtoeslag, bijzondere bijstand. Maar ze weten het niet. Ze moeten het online aanvragen: ze kunnen het niet. Ze vinken iets verkeerds aan of ze vergeten iets mee te sturen en dan komen ze in de problemen. Een schuld van een klein bedrag kan zo maar fors groter worden als je niet op tijd reageert."

Peters: "Dat kan heel veel mensen overkomen. Ook mensen die best slim zijn. Je moet voor de aardigheid eens het formulier invullen om kwijtschelding voor gemeentelijke lasten aan te vragen. Ik heb het zelf geprobeerd, we hebben een hele avond zitten puzzelen. En alles wat er dan staat, dat weet de gemeente allang."

Scholten: "Waar ik iets slims voor zou willen bedenken zijn vorderingen van de overheid. Verkeersboetes en schulden die ze hebben bij de belasting of justitie. Dat heten geen schulden, want het zijn sancties. Die mag je niet meenemen in de schuldsanering, daarvoor is geen schikking mogelijk. Dat zit een heleboel schuldtrajecten in de weg. Zo kom je nooit uit te ellende."

Haagh: "Het gaat niet alleen over de vorderingen van de overheid, maar ook van andere maatschappelijke organisaties. Soms wordt een gezin uithuisgeplaatst omdat de huur niet is betaald. Dat leidt tot hele grote zorgvragen en bijbehorende problemen. We kunnen veel voorkomen door de trajecten nog beter te stroomlijnen en in een vroeger stadium samen te werken."

EN DAN ZIJN DE BORDEN LEEG...

Tijd om op te stappen. Het was weer een geslaagd gesprek. De nieuwe tafelgast René Peters bleek voor iedereen een welkome aanvulling. Zelf maakt hij nog snel een afspraak met Lenie Scholten, want dat Eindhoven het participatiebudget combineert met de wijkteams, daar wil hij meer van weten. Op de valreep, want ze heeft haar taken als wethouder inmiddels neergelegd. Als we volgend jaar weer aanschuiven, is haar opvolger bij deze alvast uitgenodigd.

VAN RATIFICATIE NAAR REALISATIE

AAN DE SLAG MET HET VN-VERDRAG

Foto: RECRON

Amber Bindels studeert filosofie aan de Universiteit van Tilburg en is één van de oprichters van Wij staan op! Deze beweging van ervaringsdeskundigen speelde onder andere met haar manifest voor vrijheid, gelijkheid en menselijkheid een actieve rol in het bewerken van publiek en politiek op weg naar ratificatie van het VN-verdrag.

Willem Kraanen is manager Dagrecreatie en Wellness bij RECRON, de brancheorganisatie voor recreatieondernemers in Nederland. Met 2000 leden vertegenwoordigt RECRON 85% van de omzet in de recreatiebranche.

Wat drijft je in deze context?

Het gaat over mij en veel anderen met een handicap, over ons dagelijks leven. Wij worden vaak nog letterlijk buitengesloten, omdat we ergens niet naar binnen kunnen. Als die drempel wordt weggenomen, houden we meer tijd over voor de dingen waar het echt om draait. Het lijkt me heerlijk als je niet meer hoeft te bedenken of en hoe je ergens kunt komen, maar dat je gewoon kunt gaan. Ik hoop dat het VN-verdrag dat voor ons gaat regelen.

Blij met de wettelijke verplichting?

Absoluut. Juist daar hebben wij ons sterk voor gemaakt. Zonder het amendent van Otwin van Dijk zou de ratificatie minder effect hebben. Als iets niet echt hoeft, wordt het vaak uitgesteld. Dat blijkt ook wel, anders zouden wij nu niet meer hoeven te ijveren voor algemene toegankelijkheid. We vragen echt niets bijzonders.

Ik vind dat alle mensen elkaar kunnen helpen, op vele fronten. De een is lichamelijk of geestelijk nu eenmaal wat sterker dan de ander. Dat pleit voor samen optrekken. Het zou dan ook mooi zijn als mensen met en zonder beperking elkaar overal kunnen ontmoeten. Als er geen drempels meer zijn. Daar werken we binnen RECRON graag aan mee.

Ondernemers houden niet van regeldruk. Anderzijds denk ik dat de meeste van onze leden het normaal vinden dat iedereen welkom is. En dat daar werk van wordt gemaakt. Wat we van hen vragen moet wel behapbaar zijn. Ik begrijp dat die eisen momenteel worden uitgewerkt in een Algemene Maatregel van Bestuur. Dat geeft duidelijkheid. Dan weet je als ondernemer waar je aan toe bent en gelden voor iedereen dezelfde regels.

De kans op een meer inclusieve samenleving. Ik hoop dat het makkelijker wordt om mee te doen. En dat het normaal wordt dat hulphonden overal binnen mogen, omdat mensen begrijpen dat dat nodig is. Ook merken we dat het onderwerp nu leeft. We zijn met diverse politieke partijen in gesprek om punten van ons manifest in verkiezingsprogramma's te krijgen.

Ik vind het zelf altijd fijn als mensen er voor open staan om me te helpen, maar het is nóg fijner als alles gewoon goed geregeld is. Daarom ben ik blij met organisaties als Zet en Ongehinderd, die bedrijven en gemeenten erop wijzen hoe ze met toegankelijkheid aan de slag kunnen. Heel bijzonder vind ik de rolstoelarchitectuur van Ed Bijman. Hij gebruik zijn eigen ervaring als rolstoeler om toegankelijke huizen en gebouwen te ontwerpen die naast functioneel ook heel mooi zijn.

Het plan van aanpak bij het VN-verdrag is vrij vaag en op sommige punten misschien niet ambitieus genoeg. Bovendien valt het onder het ministerie van VWS, omdat het om mensen met een beperking gaat. Maar de praktijk is veel breder, raakt meer ministeries en partijen. Die zullen samen moeten werken en dat is niet iedereen gewend, om het voorzichtig uit te drukken. Daar moeten we actief mee aan de slag.

Ik zou in elk geval zeggen: betrek ons erbij. Vraag ervaringsdeskundigen om advies. Dan begrijp je beter waar we echt mee geholpen zijn. Wij zijn al met Zet in gesprek hoe we elkaar kunnen ondersteunen.

Welke kansen biedt de ratificatie?

Onze samenleving is aan het vergrijzen. Een belangrijke doelgroep, want ouderen hebben naast tijd veelal ook het geld om er op uit te trekken. Dus als je gaat bouwen of verbouwen, zorg dan dat iedereen zich echt welkom voelt. Meer bewegingsruimte is prettig voor mensen in een rolstoel, maar ook met een rollator of een kinderwagen. Creëer geen speciale voorzieningen met een zorguitstraling, maar maak het mooi en multifunctioneel. Hou het leuk.

Inspirerende voorbeelden?

Veel van onze leden zijn al heel goed bezig. Zo is toegankelijkheid bij de grote parkexploitanten echt onderdeel van het beleid. Al verschilt de situatie nog sterk per park, vooral afhankelijk van het bouwjaar. In ons blad Recreactie komen regelmatig inspirerende voorbeelden voorbij. Een hele mooie vind ik Rocks 'n Rivers, een klim- en avonturenbos in Goirle. Daar hebben ze het eerste rolstoelklimparcours van Nederland gerealiseerd.

Zie je nog beren op de weg?

Er is nog veel te doen op dit gebied. Soms zijn bungalows bijvoorbeeld wel toegankelijk, maar de weg er naar toe niet. En we hebben onlangs onderzocht dat meer dan de helft van de sauna's nog niet of beperkt toegankelijk is. Maar iedereen begrijpt wel dat het goed is en moet gebeuren. Echte beren zie ik dan ook niet op de weg, mits ondernemers de gelegenheid krijgen om hun voorzieningen stap voor stap toegankelijk te maken.

Wat kunnen we doen om bedrijven te helpen?

We moeten die nieuwe manier van denken tussen de oren krijgen. Laten zien wat toegankelijkheid kan opleveren. Verder moeten we ondernemers vooral goed informeren en van tips & trics voorzien. In dat opzicht vind ik toegankelijkondernemen.nl een goed initiatief van Zet. Zoals gewoonweg.nl de bedrijven helpt die al toegankelijk zijn, om zich daarmee te profileren.

Foto: studio Ten Bosch

HOE BENUT JE MAATSCHAP-PELIJKE ENERGIE

OVER NIEUWE VORMEN VAN SAMENSPEL

>

"Je hoort vaak dat 'er veel veranderingen op ons afkomen'. Maar die veranderingen maken we zelf. Het zijn ménsen die initiatieven nemen om vanuit hun eigen zorg, pijn of passie een maatschappelijk vraagstuk op te pakken." Dat geldt meer dan ooit, vindt Zet-adviseur Suzanne Kemmeren (foto, rechts): de beweging komt steeds vaker vanuit de samenleving zelf. "Overheden moeten daar dan wat mee", vult collega Marisca Boer aan. "De meeste gemeenten willen dat ook wel, maar vinden het nog best lastig om die ommezwaai te maken. Ook de provincie wil die maatschappelijke energie benutten en daar verbinding mee maken. Maar hoe doe je dat? Wij hebben daar wel ideeën over."

HET HANGT IN DE LUCHT

Volgens transitiedeskundige Jan Rotmans lopen oude verticale instituties op hun laatste benen, terwijl nieuwe, horizontale verbanden aan belang winnen. Dat heeft niet alleen te maken met de decentralisaties van de laatste jaren; volgens Boer hangt het ook duidelijk in de lucht. "Tilburg heeft onlangs zijn nieuwe omgevingsvisie opgesteld. Vooruitlopend op de nieuwe Omgevingswet, in 2018, is daar ook het betrekken van burgers in meegenomen. Volgens mij zouden ze dat ook gedaan hebben als die nieuwe wet er niet zou komen. Gewoon omdat de tijdgeest er een is van inbreng uit de samenleving. Je ziet het overal om je heen."

ANDERS SAMENWERKEN

Boer: "Ons punt is dat je in die veranderende context samenwerken anders zult moeten vormgeven. Omdat mensen zich vandaag de dag anders organiseren, dingen anders zien, een andere rol pakken. Dat vraagt om een netwerkende aanpak. Naast de 'klassieke' vormen van beleidsparticipatie waarbij structuren, systemen en procedures kenmerkend zijn. "Zo is bij grote meerjarenprogramma's de stip op de horizon al met primaire stakeholders gezet en liggen de kaders en procedures vast. De overheid legt dan vanuit haar regierol burgers een aantal scenario's voor waar ze over kunnen meedenken." Dat is volgens Boer iets heel anders dan wanneer mensen vanuit hun ambitie een initiatief nemen, zoals ook de bedoeling is van de nieuwe Omgevingswet. Daar past een andere rol en houding van de overheid bij.

MEERVOUDIG ORGANISEREN

"Je ziet het nu al bij ontwikkelingen rond zorg, energie en leefbaarheid", vindt Boer. "Die beginnen meestal bij een droom, die je met anderen blijkt te delen. Dat gaat om héél andere energie. Dan wordt het meer een samenspel en ben je als overheid deelnemer, net als de andere partijen. Weliswaar een bijzondere, omdat je randvoorwaarden kunt scheppen en het proces kunt faciliteren en stimuleren. De boodschap is helder: het speelveld van participatie verandert. De afweging welke werkvorm in welke situatie past, wordt steeds belangrijker. Dat vraagt om meervoudig organiseren, zoals de Nederlandse School voor Openbaar Bestuur het noemt. Dat heeft consequenties voor de overheid én voor andere spelers die een vaste positie hadden veroverd.

DE JUISTE MÉNSEN

Kemmeren: "Je moet met meerdere strategieën overweg kunnen en als het nodig is ook nieuwe spelers inbrengen. Voorbij de usual suspects kijken, want als je alleen vraagt wie je kent, weet je vantevoren wat je krijgt. Bovendien, als je alleen kiest voor spelers met hetzelfde belang, kom je die andere belangen later alsnog tegen. Ga die dialoog vooral vroegtijdig aan." Omdat het zo belangrijk is wie je bij een initiatief betrekt, heeft Kemmeren het liever niet over burgers en partijen, maar over mensen die iets met elkaar willen. "Dáár zit de energie. Dat de bekende vier O's aanschuiven, zegt op zich niets. Het zijn de ménsen aan tafel die het verschil kunnen maken." Haar appèl: als je écht beweging wilt, zet dan wel mensen in die écht iets willen. Niet alleen de functie of je mandaat is bepalend, maar of je energie hebt op het thema. Meebeslissen is nog niet meedóen, je hebt beide nodig. Vervolgens gaat het er om hoe je beweging creëert en de mensen aanspreekt."

EERST DE BEWEGING, DAN DE STRUCTUUR

Natuurlijk moet je eerst het doel bepalen met je team. Op zoek naar die gedeelde droom, die lonkende stip op de horizon. "Als die eenmaal is ingekleurd, wordt het spannend", zegt Boer. "Hoe zet je de energie om in georganiseerde beweging? Dan wordt vaak meteen weer een hele structuur opgetuigd, met de bekende

“ECHTE INNOVATIE LAAT ZICH NIET AFDWINGEN, DIE IS VAAK ÁL GAANDE.”

Marisca Boer, adviseur bij Zet

>

stuurgroep, klankbordgroep en werkgroep. Als we het maar goed gestructureerd hebben, is het idee, komt het met die beweging wel in orde... Maar die aanname geldt voor veel vraagstukken gewoon niet meer. Initiatieven uit de samenleving hebben elk hun eigen dynamiek qua tijdspad, partners en proces. Vanuit die dynamiek ga je samen bekijken hoe je het doel kunt bereiken, welke organisatievorm daar bij past."

VAN ENERGIE NAAR SLAGKRACHT

Voor Kemmeren is het glashelder: als je start bij initiatieven waarop energie zit, vinden mensen elkaar en verandert een informele ontmoeting langzaam maar zeker in een beweging met slagkracht. Dan moet je wel oppassen dat die energie niet wegvloeit. Een kwestie van stappen verankeren, zorgen dat de bal niet terugrolt. Boer: "Ik denk dat wij als procescoach de juiste vragen kunnen stellen om de beweging op gang te brengen én te houden. Daarvoor moet je soms creatief zijn en over een breed repertoire beschikken, om op het juiste moment de juiste interventie te plegen. Of juist niet. Waar krachten al in beweging zijn, moet je het vooral niet willen overnemen. Coachen, begeleiden is in dergelijke processen steeds meer loslaten. Echte innovatie laat zich niet afdwingen, die is vaak al gaande."

ONAFHANKELIJKE PROCESCOACH

Onafhankelijkheid is in dit opzicht een belangrijk ding, vindt Kemmeren. "Je moet natuurlijk thuis zijn in de thema's waar het over gaat, maar op de inhoud geen belang hebben. Wij focussen puur op het proces. Vanuit die rol maken we steeds de verbinding tussen belangen, spelers en domeinen. We hechten daarbij veel belang aan transparantie en consensus op het proces. Doen we het samen goed? Nemen we de juiste stappen, met de juiste spelers? Alleen als deelnemers een goed gevoel hebben over de manier waarop we het samen aanvliegen, ontstaat er vertrouwen en ruimte voor een open, inhoudelijke discussie. Zo bewaken we als onafhankelijke procescoach de kwaliteit van de route op weg naar de ambitie."

TOEGEVOEGDE WAARDE

Voor Kemmeren betekent dat ook: zorgen dat kwetsbare groepen een stem krijgen in het verhaal. Volgens het SCP duidelijk de verantwoordelijkheid van de overheid, zoals blijkt uit het interview met Kim Putters, elders in dit magazine. Kemmeren: "Door krachten te bundelen rond maatschappelijke uitdagingen krijg je meer sociale veerkracht en kunnen we samen met veranderingen leren omgaan. Vanuit onze ervaring met het begeleiden van cocreatie en participatie kunnen wij initiatieven verder brengen en overheden helpen het meervoudig organiseren vorm te geven."

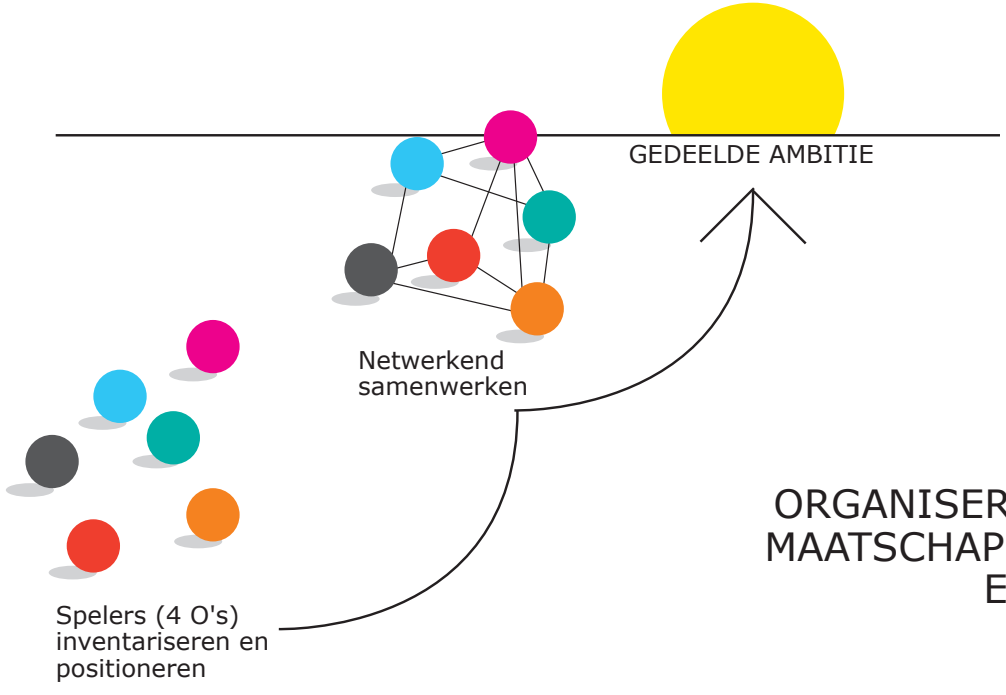

ORGANISEREN VAN MAATSCHAPPELIJKE ENERGIE

"ALS JE ALLEEN VRAAGT WIE JE KENT, WEET JE VAN TEVOREN WAT JE KRIJGT."

Suzanne Kemmeren, adviseur bij Zet

Column

IEDEREEN IN BEWEGING!

'Sport en bewegen' is het thema van ons derde trendboek over toegankelijkheid en de bijbehorende conferentie die Zet in oktober organiseert. Daar zijn drie goede aanleidingen voor:

1. **2016 is een olympisch jaar**
2. **de oproep om meer te bewegen van neuropsycholoog Erik Scherder, onder andere bekend van zijn TV-optredens in DWDD University, omdat dat goed is voor onze cognitieve reserves**
3. **de ambitie van Brabants gedeputeerde Henri Swinkels om gehandicaptensport dichter bij huis te laten plaatsvinden.**

Toch is er maar één echt argument om onze conferentie de titel 'Iedereen in beweging' mee te geven: sport is een heel belangrijk middel om participatie te bevorderen. En daar willen wij het met u over hebben op 6 oktober 2016. De titel is ook een duidelijk appèl, want er is nog een wereld te winnen op het gebied van sporten voor mensen met een beperking. Ook bij mijn eigen roeivereniging.

Na het sporten stond ik op mijn welverdiende (vond ikzelf) kopje koffie te wachten. Aan de bar vond een discussie plaats over het begeleidingsrooster voor Richard, een van onze sporters met een beperking. Wekelijks gaat Richard de boot in met twee zeer gedreven vrijwilligers. Het valt niet altijd mee om dit rooster rond te krijgen, zo bleek ook uit de discussie. Ik besloot me er (ongevraagd) mee te bemoeien: "Zou Richard misschien ook bij een regulier groepje kunnen aansluiten?" Ik werd met grote vragende ogen aangekeken. "Hoezo aansluiten bij een regulier groepje? Richard heeft een beperking, hoor!" Ik antwoordde dat hij eigenlijk alleen hulp nodig heeft bij het in- en uitstappen en misschien wat minder snel roeit. "Er moet toch een groepje te vinden zijn waar hij bij kan aansluiten." Het kwartje viel: die mogelijkheid was gewoon nog nooit bij hen opgekomen.

Laat ik voorop stellen dat ik er trots op ben dat iedereen met een beperking welkom is bij onze vereniging en dat we voor hen ook een sportaanbod hebben. Want ook dát is nog lang niet bij iedere vereniging het geval. Ik wil alleen aangeven dat er meer wegen zijn die naar Rome leiden en normalisatie is er één van. Vraag en aanbod vinden elkaar niet altijd, omdat de vraag niet wordt gesteld of omdat een vereniging niet weet hoe een aanbod te creëren. En moet sporten of bewegen altijd in verenigingsverband, of zijn er ook andere multifunctionele oplossingen om gezond en fit te blijven?

Tijdens de conferentie gaan we hier letterlijk en figuurlijk mee aan de slag. Maar tot die tijd hoeft u niet stil te zitten. Kom nu vast in beweging! Ga het gesprek aan binnen uw eigen vereniging of organisatie over hoe u sport- en beweegaanbod kunt creëren voor mensen met een beperking. En treft u drempels, hobbels of beren op de weg, op 6 oktober werken we ze samen weg. Reserveer die datum alvast in uw agenda. Tot dan!

Foto: Marian Slagman

Francis Meulendijks, Adviseur Zet en dagvoorzitter van de conferentie Sport en Bewegen op 6 oktober 2016

UIT DE BIEB VAN ZET

In ons tweede trendboek over toegankelijkheid zoomen we in op de recreatiebranche. We staven recente cijfers en inzichten weer met verhalen van beeldbepalende spelers op dit terrein. Veel mooie voorbeelden, maar we zien ook dat er nog veel te verbeteren valt rond de bekende drieslag van Zet: fysieke aanpassingen, bejegening en informatie over toegankelijkheid. U zult verrast zijn over de relatief geringe inspanning die dat vaak kost en wat het vervolgens oplevert voor degenen die mét een beperking maar zonder gedoe willen recreëren. En niet te vergeten, voor al degenen die hen vergezellen. Laat u inspireren door de ervaringen en aanbevelingen in dit boek en werk mee aan een Nederlandse recreatiesector die daadwerkelijk laat zien wat gastvrijheid betekent.

In het streven naar een dementievriendelijke gemeenschap speelt de woonomgeving een centrale rol. Werk aan de winkel dus voor woningcorporaties, want ruim 13.000 Brabanders met dementie zijn huurders van corporatiewoningen. Dat aantal zal de komende jaren nog aanzienlijk stijgen. Zet onderzocht samen met de PGraad en Waalwijkse woningcorporatie Casade wat we kunnen doen om de woonkwaliteit voor huurders met dementie te verbeteren. De uitkomst is een eerste handreiking aan woningcorporaties die willen bijdragen aan een dementievriendelijke gemeenschap. Met praktische tips en aanbevelingen.

U kunt deze publicaties gratis downloaden via onze site.
All Inclusive is ook fysiek beschikbaar. Bel 013 544 1440 of mail naar info@wijzijnzet.nl

Foto: Provincie Noord-Brabant

VRAAG VAN HET JAAR

HOE SOCIAAL VEERKRACHTIG IS BRABANT?

Sociale veerkracht is het vermogen van mensen om met veranderingen om te gaan. Dat heb je nodig om het te redden in een wereld die steeds complexer wordt. Je moet weten waar je moet zijn als je het niet alleen kunt, waar je je persoonlijke vaardigheden kunt bijslijpen, welke sociale netwerken er zijn, welke voorzieningen zich in de buurt bevinden en hoe je daar kunt komen. Sociale veerkracht wordt versterkt als we elkaar weten te vinden en samen in staat zijn om nieuwe dingen te leren. Dat gaat over het vermogen en de wil om samen te leven, om met elkaar verbonden te zijn en elkaar te steunen.

Brabant heeft gelukkig een geweldige traditie van ontmoeten, samenwerken en creativiteit. Er zijn ongelooflijk veel mooie initiatieven door Brabanders zelf opgezet. Van heel kleinschalig in buurten en wijken tot stevige coöperaties om zorg, energie of voorzieningen dichtbij te organiseren. In een recente monitor sociale veerkracht van Telos/PON scoren we overall gelijk aan de rest van Nederland. Op sommige gebieden, zoals het voorzieningenniveau, scoren we zelfs beter dan het gemiddelde. 70% van de Brabanders blijkt te typeren als zelfredzaam en vooruitstrevend, 30% is meer kwetsbaar en behoudend. Binnen die groep is 10% echt kwetsbaar. Niet iedereen kan dus even veerkrachtig meebewegen en is in staat om hulpbronnen aan te boren. Groepen mensen dreigen buiten de maatschappij te vallen en dat zet de veerkracht en innovatiekracht van de samenleving onder druk.

Dat vraagt om samenwerking tussen veel spelers, waaronder natuurlijk alle overheden en dus ook de provincie. Het dilemma: te veel willen organiseren smoort het initiatief vanuit de samenleving, te veel op zijn beloop laten maakt het onzeker of de veerkracht wel echt versterkt wordt waar het nodig is. Kortom: alleen samen kunnen we de sociale veerkracht van Brabant behouden en versterken. Dat begint bij gewone mensen, met talenten, een passie en de kracht om te verbinden. Mensen zoals u en ik.

Henri Swinkels
Gedeputeerde Leefbaarheid & Cultuur, provincie Noord-Brabant